

Székelység

HAVI FOLYÓIRAT

TARTALOM:

Beköszöntő.

Dr. Váró György: A székelykérdés.

Szabó Judit: Az elfelejtett magvető.

Imreh István: Székely közbirtokosságok.

Botár Béla: Versek.

Dr. Bokor Zoltán: A Kolozsvári Magyar Diákok
Szövetsége és a székelyudvarhelyi
vándorgyűlés.

Székelyföld kutatása.

Szemle.

Lármafa. — Út- és vízmesteri iskolát a Székely-
földnek!

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG :

Budapestről: Gergely Pál dr.

Désről: Marosi Péter.

Gyuláról: József Dezső.

Kolozsvárról: Imreh István.

Sepsiszentgyörgyről: Kovásznai Ádám.

Székelyudvarhelyről: Botár Béla, Szabó Judit, Tömöry Ödön dr.

Megjelenik havonta egyszer egy ív terjedelemben. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Székelyudvarhely.

Előfizetési díja egy évre 10 P. (Tanügyiék, lelkészek és nyugdíjasok számára, valamint Szövetkezetünk tagjainak csak 8 P.)

Olvasóink figyelmébe! A sok minden technikai nehézség miatt később jelenik meg lapunk, de a nagyobb terjedelemmel és minden hónapi megjelenéssel iparkodunk a beállott hézagot kitölteni.

Kérjük támogatóink jóakaratu elnézését.

Felelős szerkesztő és kiadó:

Dr. BÁNYAI JÁNOS.

E számunk munkatársai: Imreh István közgazdász Kolozsvár (Sepsibodok), Szabó Judit tanár Székelyudvarhely, Botár Béla költő Székelyudvarhely, Dr. Váró György országgyűlési képviselő, Dr. Bokor Zoltán ügyvédjelölt, a KMDSz. Székelyföldi Munkaközösségének elnöke.

A kiadóhivatal közleményei:

Az egymásra gondolás eddig jól bevált módszerét szeretnők az eddiginél is jobban kifejleszteni. Minden olvasónknak bizonyára van olyan távolban élő lelkéhez közelállója, akár személy vagy intézmény, amely szívesen venné a róla való megemlékezést olyan formában, hogy ingyen kapja meg a lelkitalálkozást hirdető lapunkat.

A sajátján kívül egy más címre megküldetett lap előfizetése csak féldíjjal lesz nagyobb a sajátjáénál!

Erősítsük az egymásra találás gondolatát azzal is, hogy minden olvasónk legalább egy hasonló érzésű barátját nyerve meg támogatónkul!

Előfizetések az 1944. évre. A nyugtázások ilyen módját nemcsak a befizetőnk tájékoztatása kedvéért kezdjük közölni ismételten, hanem azért is, mert sokan igen helyesen jegyezték meg, ez nagyon jó alkalom a székely testvéreink címváltoztatásának is a bejelentésére. A mai zürzavaros világban igen sokan így találnak egymásra, más alkalmas mód hiányában.

A név után zárjelben levő számok a befizetéseket jelentik, amelyeknek a jelen évi magasabbra való kiegészítését kérjük!

Budapestről: Népies Irod. Társ. 20 példányra $\frac{1}{2}$ évre. Egyet. Allatrendsz. Int. (8), Boross Adám dr. (8), Dr. Zsakó Andorné (5). Kolozsvárról: Balogh Ernő dr. (10), EME Földt. tára (10). Székelykeresztúrról: Fazakas Miklós dr. (10), Fazakas József (8), Unit. Gazd. Isk. (5). Ajtay László Erdőszentgyörgy (10), Bándy Imre Ráckeve (6). Biró Lajos Dés (5), Bede Emil Recsenyéd (5). Bálint Vilmos Csikszenttamás (10) pártoló. Ferenczy Géza dr. Nagyajta (6). Gaál István dr. Mátyásföld (8). György Gábor Kászonaltiz (5). Háromszék vm. Népműv. Bizottsága (6). Hefty Gyula Marosvásárhely (5). Horváth István Salamás (10). Imreh József Alsódabas (8-10). Péterffy Gyula Kispeszt (5). Tiboldi József Pesterzsébet (5). Tóth Ferenc Beszterce (8). Újpestj II. sz. Polg. Leányiskola (5). Udvarhelyi Károly dr. Szeged (10). Udvarhelymegyei Népműv. Biz. (6). Vargyassy Márton Pesterzsébet (5).

Beköszöntő . . .

Tizenhárom keserves év hangyaszorgalmú adatgyűjtő munkájával lapunk hivatásának egyik részét, a sokat hangoztatott előkészítést befejezte, anélkül azonban, hogy az ezirányú munkáját tovább is ne folytatná. Sikerült a Székelyföld adatainak nagy részét feltárni s rámutatni a tennivalókra, de a céltudatos munkával feltáródott a szétszórt szellemi munkásainknak is egy értékes serege, akikre a további munkánál bizvást számíthatunk. Az adatösszefoglaló munka természete hozza magával, hogy most már a hangsúlyt a **nemzetpolitikai** feladatok megoldására kell fordítanunk. Hogy e téren minél eredményesebb legyen a munkánk, azt az újdonságot vezetjük be, hogy a különböző lapok hasábjain megjelenő s mindnyájunkat érdeklő feladatokat e gyűjtő helyen már csak azért is leközzöljük, hogy a felvetett gondolatokra a figyelmet annál inkább felhívjuk s a közérdekű cikk ne csak egy szűkebb körben legyen ismert, ahol esetleg fontosságához mérten nem találhat megfelelő olvasó közönségre!

Sok megoldandó kérdésünk van! Nem mi állapítottuk meg, — sajnos még ehhez sem vagyunk elég öntudatosak! — hogy a székelység az ország legerőteljesebb és legegényibb népcsoportját képezi. Ez a tény s az a sajnálatos mult, hogy évszázadokon keresztül a legmostohább viszonyok közt magára hagyatva kellett megküzdenie, hozta magával a mi sajátos s megoldásra váró kérdéseinknek egész sokaságát! Rengeteket leközzöltek ezek közül lapjaink s politikusaink is eléggé hangoztatták azokat az illetékes helyeken. Sajnos a sok hangoztatással megoldási kísérletek nélkül, kérdéseink megszokott szólalomkká váltak!

Kérdéseink megoldásának előfeltétele, hogy azok beható, komoly tanulmányozásával keressük a célhoz vezető lehetőségeket. Ily módon jutott arra a gondolatra a Kolozsvári Magyar Diákok Székelyföldi Munkaközössége, hogy „Székelység“ Lap- és Könyvkiadó Szervezetet alapítson s ez vegye át a lapunkat, mint tulajdonos s olyan fejlődést biztosítson továbbra, amely kibővített célkitűzéseit eredményesebben tudja munkába venni. Hiszen arra is gondolni kellett, hogy amint mások állapították meg, lapunk volt az, amely a „Székelyföld egységét az összes székelyföldi lapok között egyedül képviseli“ s így hivatásánál fogva is el kellett jöjjön az idő, hogy fenntartása egyetlen egy ember gondjából egy, az összességet képviselő testület kezébe kerüljön!

Feladatunk nehéz! A Székelyföldön s az innen elszármazottak között kialakult szellemi gócpontokat kell összeforrásztanunk. Ebből a célból alakítottuk meg a szerkesztő bizottságot, amelybe mindenünnen szeretnénk az aktivitásukról ismert önzetlen munkásokat bevonni. Az eddig kialakult névsort alkalmilag szaporítjuk és soha sem tartjuk lezártnak! Hisszük, hogy a közös összefogás sikerülni fog!

Mivel lapunk az egyetlen folyóirat, amelynek minden betűje, sora tisztán csak az egész Székelyfölddel foglalkozik, ezért különleges feladatok hárulnak rá. Folyóiratunk nem lehet szaklap (csak az előbbi értelemben mint székely kérdések szaklapja!) Nem lehet irodalmi, történelmi, nyelvészeti, vagy természetleíró szakközlöny.

Előttünk a nagy székely léterdekek állanak s a székelység szellemi és gazdasági megerősítését szolgáló utak keresése a kimondott célunk. A székelysége, mint mindig az idők folyamán, nagy szerepet rótt a történelem. Ma, mikor körülöttünk minden ég, csak azzal az elszánt akarással indíthatjuk új korszakába lapunkat, mint ahogy az egy ember munkája a világ közgazdasági leromlása közepette is elmerte plántálni a kis csemetét, (mint azt az akkori allegorikus címtáblánk kifejezte!) s amely most az átültetés idejét elérve reméli, hogy legközelebb már értékes terméssel szolgálja a közügyet.

Az eddigi megpróbáltatások alatt igen sok jó lélek árulta el kitartó szándékát úgy az anyagi, mint a szellemi támogatása révén is. Kérjük az ügyünk remélhető jobbra fordulásához is pártfogásukat. De számítunk az erőlk összefogásával az eddig távol állók közeledésére is, hiszen mindnyájunk szellemi találkozó helyévé szeretnők tenni folyóiratunkat!

A székelykérdés

Dr. Váró György 1943. XII. 2-iki képviselőházi beszédéből

Nem először kerül ez a kérdés a magyar közvélemény elé, de az a tény, hogy ma még mindig beszélhetünk székelykérdésről, azt mutatja, hogy ez még mindig megoldatlan. Különösen a múlt évszázad végén vált szinte divatosá a székelykérdéssel való foglalkozás. Az országgyűlés színe előtt Orbán Balázs foglalkozott először a székelység kérdésével, majd Dobránszky Péter, Gyórfi Gyula és más képviselők hangoztatták a kérdés lényegét és fejtették ki azt a veszedelemet, amely a székelységet fenyegeti. Hatalmas hírlapi irodalom keletkezett e körül a kérdés körül. Röpiratokat írtak, de ezek majdnem mind eredménytelenül hangoztak el ugyanúgy, mint az ellenzéki oldalról elhangzó képviselőházi beszédek is.

Orbán Balázs 1872 március 14-én egy alaposan indokolt javaslatot terjesztett be a képviselőháznak, amelyben rámutatott arra a veszteségre, amely az egész magyarságot éri a székelység kivándorlása következtében és kérte ennek a kérdésnek sürgős és gyors orvoslását. Lónyay Menyhért gróf, az akkori miniszterelnök, nem, sok megértést tanúsított a kérdés iránt. Azt mondta az indítványra, hogy azt feleslegesnek véli, mert a kormány mindig gondos figyelmet fordított a székely problémára. Később a századfordulón mégis olyan súlyossá vált a székelykérdés, hogy már a kormánypárti padsorokból is mind gyakrabban hangoztak el felszólalások a székelység érdekében és a székelykérdés bekerült a nagy magyar életkérdések közé. Ebben nagy szerepe volt az 1902-ben megtartott csíktusnádi székely kongresszusnak is.

Székelykérdés ma is van. Van azért, mert a székelység nincsen olyan életkörülmények és adottságok között, hogy szabadon fejleszthesse ki népi erőit és szabadon terjeszthesse ki annak a határait. Nincs megfelelő élettere a székelységnek, tehát az államhatalomnak kell segítségül jönnie, a székely kérdésben az államhatalomnak kell segítenie. Ha nem akarunk a székelységgel foglalkozni, megoldódik az magától is. Amint a nagy feszítő gőz megtalálja a levezető utat, éppúgy a székelykérdés is megoldódhatik. De a népek és népfajok törvényei titokzatosak, mert azt látjuk, hogy a szociális és gazdasági kérdések elől az egyes népcsoportok, mint azt az Ormánységben láttuk, az öngyilkosságba menekülnek. Éppen így a székelykérdés is rosszul oldódhat meg, mert a székelység megtalálhatja telítettségének levezetőjét, de ez esetleg idegenbe kergetheti székely testvéreinket, vagy pedig a városokba hajtja, ahol munkásokká válnak és elproletárizálódásnak vannak kitéve. Pedig ezek egyike sem kívánatos magyar nemzeti szempontból.

Nem tekinthető a Székelyföld egy félmilliónyi magyarság partikuláris kérdésének, vagy a Székelyföld regionális kérdésének. Ez az egyetlen magyarság kérdésének egyik fontos fejezete.

Az egész magyarságot közelről érdekli az, hogy mi történik Erdélyben, mi lesz ennek a földnek a sorsa. Ma Észak-Erdélyben még mindig több, mint egymilliónyi románsággal kell számolni és ezzel szemben áll több, mint félmillió székely tömb, amelynek feladata, hogy szaporasága és nagy adottságai folytán ezen a területen a magyarság etnikai határait tágítva, a magyarság népi erőit mindinkább kiterjessze és egy új magyar honfoglalást végezzen el ezen a területen.

Nem partikularizmus tehát a mi részünkről sem az, hogy most a székely kérdéssel behatóan foglalkozunk, hanem ennek a kérdésnek fejtegetésével az egyetemes magyar kérdéseknek egy fontos részét kívánjuk megvilágítani.

Hangsúlyozni kívánom még azt, hogy a székelykérdés nem pártpolitikai ügy. Ez nem lehet egy pártnak a vesszőparipája, egy párt se sajátíthatja ki magának, ebben a kérdésben pártállás nem választhat el minket egymástól, ebben minden magyar embernek egyformán kell gondolkodnia. Már Darányi Ignác földművelésügyi miniszter Bedőházy János székely képviselőtársunk interpellációjára válaszolva, kijelentette 1902 május 10-én, hogy: „Életerős nemzeteknek kell, hogy legyenek kérdései, amelyekben a pártpolitikai hullámok nem csapnak fel.” Majd így folytatja: „Én azt tartom, hogy különösen Magyarországon kell lenniük ilyen kérdéseknek, amelyek bizonyos irányban minden párt részéről immunitást élvezhetnek. És ha van ilyen kérdés, akkor Magyarországon az olyan kérdések azok, amelyek a magyar faj fennmaradását érdeklik. Ezen kérdésekben kerülnünk kell mindent, ami elvált és keresnünk kell mindent, ami egyesít bennünket.”

Darányi Ignácnak ez a kijelentése élénk és általános tetszésre talált a Házban. Mi is magunkévá tehetjük ezt az álláspontot és azt hiszem, magunkévá is kell tenni.

Az erdélyi pártnak mindig az volt a törekvése, hogy a nagy magyar kérdéseket kivonja a pártpolitikai küzdelmekből és ne engedje, hogy ezekben magyart és magyart pártpolitikai álláspont válasszon el. Ha mégis az Erdélyi Párt részéről hangzik el a székelység érdekében felszólalás, ennek az az egyszerű magyarázata, hogy mi vagyunk a Székelyföldről valók és mi érezzük ennek a kérdésnek súlypontját naponta odahaza.

Székelykérdés van, amióta a székelység vállalta a magyarság keleti védőbástyájának szerepét, amióta vállalta, hogy a magyarságot megvédi minden kelet felől jövő veszedelem ellen és tényleg tartotta a határt a besenyők, kunok, tatárok és minden más keletről jövő veszedelem ellen. Ebben a védőbástya helyzetében adódott a székely nép lényege a történelem folyamán, ez határozta meg jogi intézményeit és ez szabta meg azt, hogy a természet és a történelem által ilyen mostohává tett helyre, a keleti Kárpátok tövébe telepedett le.

Gyakran állott itt a székelység, a történelem folyamán, súlyos kérdések előtt és gyakran fenyegették a székelységet elnyeléssel a veszedelmek. Azonban minden külső veszedelem ellen hő-

siesen és sikerrel vette fel a székelység a küzdelmet. Akkor kezdett súlyosbodni a helyzete, amikor belülről kezdte örölni a szű.

A XV. század után kialakult a magánbirtok és kialakulnak az osztálykülönbségek. Addig a székelység földközösségben élt, mindenki évente megkapta a maga kisorsolt nyíl-földjét, amelyet megmunkálhat és nincs társadalmi különbség, amely a székelyt elválasztja. Amikor alkalom nyílik arra, hogy mindenki szakítson ki magának földet, kialakul a magántulajdon, akkor lett a székelységnek egy szegény rétege, amelynek nincs földje. Ez a kérdés azonban súlyossá csak az 1848-as reformok után válik, mert ekkor a székelység, nem lévén közjogilag jobbágy, hanem mind nemesember lévén, nem részesült földben. Azok a szegény székely nemesek tehát, akik tulajdonképpen jobbágysorsba süllyedtek le, nem kaptak földet. Azért a székelységnek az úrbéri kártalanítási összeghez hozzá kell járulnia, éppen úgy, mint a földesúrnak és a jobbágyságnak, habár az egyik ezek közül a kártalanítási összeget kapja meg, a másik a földet, a székely pedig semmit sem kapott.

Az általános közteherviselés bevezetése is súlyos feladatokat és súlyos terheket ró a székelység vállára, amely eddig csak a határvédelemből vette ki részét, ezzel szolgálta hazáját.

Ezekhez járul még az arányosításnak és a tagosításoknak a szegény székelyek részére való hátrányos megoldása.

Az arányosítással az történik, hogy azok a székelyek, akik elvesztették a falu határában lévő szántóföldjeiket, akik eleddig az erdőben szabadon használhatták a fát és akiknek a havasi birtokon mindig volt megélhetési lehetőségük, az arányosítás során a belső birtok arányában részesülnek a külső birtokból és így a szegény emberek még nagyobb nyomorúságba kerültek, úgyhogy a vándortarisznyát vehették a nyakukba.

Súlyosbította a helyzetet az is, amit már a kormányparti padosorokból állapít meg Ugron János képviselő 1902-ben, hogy a magyar állam semmi hatályosabb intézkedéssel nem jött a székelység segítségére. Példának felhossa azt, hogy **másutt állami költségen építették a vasutakat, a Székelyföldön a legszegényebb vármegye utolsó filléreiből épült.**

Az ezt követő időben a székelység elkövette azt az ügyetlenséget, hogy mindig az ellenzéki pártokhoz húzott és ezért nem részesült a kormányzat kellő figyelmében és kellő támogatásban.

A liberális érának az volt a felfogása, hogy **ahány magyar ember kívándorol az országból, ugyanannyi jön be Galiciából és az egyremegy.** Sőt voltak olyanok, akik kívánatosnak is tartották, hogy ezek az élénkebb észjárású zsidók szaporítsák a magyarságot.

Végre rájöttek ennek a felfogásnak a téves voltára, rájöttek arra, hogy milyen öngyilkosság ez a magyar faj szempontjából és akkor országszerte kezdtek kutatni a kivándorlás okait. Így ült össze 1902-ben a csíktusnádi székely kongresszus, amely egynéhány lelkes magyar hazafi-

nak a kezdeményezésére szélesebb alapokra helyezkedett és nemcsak a kivándorlás okait kívánta feltárni, hanem foglalkozott a székelység összes adottságaival is és egy programot próbált elkészíteni a székelység felemelésére és fejlesztésére. Ha ennek a kongresszusnak a határozatait vizsgáljuk, amelyek egy hatalmas nagy kötetet tesznek ki, megláthatjuk ezeknek a hibáit, de el nem vitathatjuk azt, hogy jószándékú férfiak alkották ezeket és a székelység segítése lebegett a szemük előtt. A kongresszus legnagyobb hiánya az volt, hogy nem volt egy olyan szerve, amely a határozatok végrehajtásáról gondoskodhatott volna, így azok csak pusztába kiáltott szó maradtak és csak kisebb jelentőségű reformok valósultak meg a kongresszus határozati javaslatai alapján.

Darányi Ignác akkori földművelésügyi miniszter tanúsította a legtöbb megértést a kongresszus határozatai iránt, mert ő egy földművelésügyi ki- rendeltséget létesített a Székelyföldön, amely áldásos munkát végzett. Az ipari akció, amelyet az iparügyi miniszter indított el, már sokkal kevésbé volt eredményes. **Végeredményben elmondhatjuk, hogy az 1902. évben megtartott csíktusnádi székely kongresszus után is gazdátlan volt a székely kérdés és a székelység helyzetében lényeges javulás nem állott be:** ezután is hiába volt a székelység vezetői részéről minden kérés, könyörgés vagy panaszkodás, nem változott az a helyzet, hogy a Székelyföldet elkerülték a nagy kereskedelmi utak, a vasutak és nem indulhatott meg ott a gazdasági élet fokozottabb fellendülése.

Ilyen körülmények között következett be a háború után a Székelyföldnek az ország testéről való leszakítása és egy ellenséges érzületű államba való beépítése. Ha a megszállás 22 esztendeje alatt nem is reméltük azt, hogy az ellenséges érzületű román állam támogatólag és segítőleg a székelység hóna alá nyúl, de el sem tudtuk képzelni azt a gazdasági lezüllést, amelynek ki voltunk téve. Hogy Románia mennyire elhanyagolta a Székelyföldet gazdasági szempontból, arra legjellemzőbb egy, a saját propagandájuk által kiadott francianyelvű térkép, amelyen feltüntetik mindazt a gazdasági létesítményt, gazdasági iskolákat, gazdasági kutató intézeteket, kísérleti telepeket, haltenyészeteket, stb., amelyeket a 22 esztendő alatt létesítettek. Ezen a térképen a négy székely szék területe teljesen fehéren marad, ott nem csináltak semmit, sőt, ami volt, még azt is igyekeztek megszüntetni. Így érthetjük meg azt, hogy miért voltak kénytelenek Erdélyben az egyházak létesíteni gazdasági iskolákat.

Elképzelhető tehát, hogy milyen leszegényedett és gazdaságilag tönkretett állapotban került vissza az anyaországhoz a székelység. Örömmel kell itt is megállapítanom, ami különben már több képviselőtársam ajkáról elhangzott, hogy a Székelyföld újjáépítésére a kormány már eddig is nagy gondot fordított és sokszor meglepődve látjuk azt, hogy még most is, a háború viharában is a kormány építeni tud utakat, vasutakat, középületeket, mindent és még szociális téren is nagy anyagi áldozatokkal siet a székelység segítségére.

Ma a székelykérdés lényegét hat szóba tudom összesűriteni: sok az eszkimó, kevés a foka. A Székelyföld túlságos népsűrűsége okozta azt, hogy székely kérdésről beszélhetünk. Akik figyelemmel kísérik a legújabb statisztikákat, azt mondhatják, hogy ez nem felel meg a valóságnak, hiszen a Székelyföld mutatja a legkisebb viszonylagos népsűrűséget, mert a Székelyföldön négyzetkilométerenkint 41 főnyi lakosság van, a trianoni Magyarországon 93 fő volt, a mai Magyarországon pedig 85 fő az egy négyzetkilométerre eső lakosság, tehát a Székelyföld népsűrűségének kétszerese, azonban az adatok ilyen vizsgálása nem mutat reális képet. Sokkal közelebb jutunk a valósághoz, ha a termőterületre eső népsűrűséget vizsgáljuk. Ha ezt tesszük, akkor azt látjuk, hogy a trianoni Magyarországon egy négyzetkilométerre 147 fő esett, Udvarhely vármegyében — egy átlag székely vármegyében — 158 fő esik, tehát 11-gyel több, mint a trianoni Magyarországon, Csík vármegyében pedig 208 fő, tehát 61 fővel több jut egy négyzetkilométer termőterületre, mint a trianoni Magyarországon.

Még közelebb jutunk a valósághoz, ha tekintetbe vesszük azt, hogy a székelységnek körülbelül 70 százaléka él őstermelésből, míg a trianoni Magyarországon az őstermelésből élők száma 50 százalék alatt marad, a többiek iparban, kereskedelemben keresik meg a kenyerüket. A valóság teljes képét akkor kapjuk meg, ha ezekhez az adatokhoz még hozzászámítjuk a Székelyföld mostoha időjárási és talajviszonyait is. Ezeknek következtében sokkal kisebb a meglévő kis székely termőföld hozama, mint az ország többi részében.

Csak egynéhány példát említek ennek az állításnak a megvilágítására. Öt év átlagban a búza átlagtermése Udvarhely vármegyében — egy átlag jó székely vármegyében — 5.6 mázsa, míg a trianoni Magyarországon 7.6 mázsa az átlagtermés, tehát holdanként 2 mázsával több. Még rosszabbul állunk a kukoricával, a székelység főterményével. Öt év átlagban Udvarhely vármegyében a kukorica hozama 7 mázsa, míg ugyanezen idő alatt a trianoni Magyarországon a kukorica átlaghozama 13.3 métermázsa, tehát majdnem a kétszerese a székelyföldi hozamnak. Az árpánál a trianoni Magyarország 6.9 métermázsa átlagtermésével szemben Udvarhely vármegye 5.74 métermázsa átlagtermése áll holdanként. Így mehetnének végig földünk összes terményein. Ezek az adatokon nem sokat változtatna, ha hozzászámítanók a Székelyföld fahozamát, mert ez vajmi kevésbé billentené a székelység javára ezt a mérleget. Megállapíthatjuk tehát, hogy a Székelyföld sűrűn lakott, nagy néptöblet mutatkozik itt, mert a termőterületre több ember esik, mint az ország többi részében, mert nagyobb számot mutat az őstermelők aránya, mint az ország többi részében és mert kisebb a föld hozama, mint az ország többi részében.

Meg kell itt említenem, hogy a föld hozama nem azért kisebb a Székelyföldön, mert a székelység nem műveli meg eléggé területét, hanem mert

rosszak az éghajlati viszonyok és mostoha a föld. Igen elcsodálkoznék az az alföldi paraszt, ha eljőne Székelyföldre és látná, hogy milyen köves hegyoldalakat kell ott felszántania a székely gazdának úgy, hogy sokszor a vállával tartja meg a tetenet, hogy oldalra ne dőljön.

A Székelyföld a túlnépesültségre vonatkozólag érdekes adatokat állítottunk össze a visszacsatolás után és ezeket el is juttattuk néhai gróf Teleki Pál miniszterelnök úrhoz, akit azonban közbejött tragikus halála megakadályozott abban, hogy cselekedjék a túlnépesültség levezetésére. Községenként végzett összeírással megállapítottuk, hogy Csík vármegyébe közvetlenül a visszacsatolás után Dél-Erdélyből és az úgynevezett Regátból, román okirályságból hazatért 4227 fő és arra a kérdésre, hogy hányan nincs a megyében megélhetése, hány készül el munka után, 5741-en adták azt a választ, hogy el kell menniük a megyéből munkaalkalom után. Udvarhely vármegyében ez az összeírás 8515 fő hazatért embert mutatott ki és 7496 főt, akinek el kell mennie. Marostorda vármegye székelylakta községeiben 8817 fő a visszatértek száma, míg az innen elkészülőök száma 6882 fő. Ugyanilyen nagy számban vannak ezek Háromszék vármegyében is, úgyhogy a Székelyföldön az összes hazatértek száma 22.854 fő volt, míg ezzel szemben áll 20.742 fő, aki már az első pillanatban látja, hogy otthon nincs kenyere, nincs megélhetési lehetősége, el kell mennie máshova.

Ezek nagyobbára munkások, iparosok vagy cselédek voltak, de ezek részére is meg lehetett volna találni a módot arra, hogy Észak-Erdélyben maradjanak. Pártunknak általában az az álláspontja, hogy minden hazatérő magyart Észak-Erdély területén kell megtartani, minden lehetőséget felhasználva erre.

Még világosabban látjuk a Székelyföld népességi túltelítettségét, ha a székely népcsoportnak népszaporodását vesszük tekintetbe. Örömmel kell megállapítanunk, hogy a legújabb népmozgalmi statisztikák szerint is a Székelyföld viszi el a pálmát hazánk természetes népszaporulata terén. Itt csak a három székely vármegye adatait tudom most összehasonlítón felmutatni, mert nem állván rendelkezésemre a községenkénti adatok, nem tudtam elkülöníteni a marostordavármegyei székely községeket az ottlévő nemzetiségi községektől. Mondom, csak erről a szintiszta három székely vármegyéről fogok beszélni. A három tiszta székely vármegyében az 1942. évi átlagos természetes szaporodás 9.6 ezreléket mutat. Hasonlóan kedvező, sőt még kedvezőbb ez a népszaporodás az azt megelőző években. Sajnálattal kell ezzel szemben megállapítanom, hogy ugyanakkor, amikor a természetes szaporulat ilyen kedvező, a székely vármegyék tényleges szaporulata nem növekszik arányosan a természetes szaporulattal.

A természetes és a tényleges népszaporodást véve tekintetbe, azt látjuk, hogy az 1910-től 1930-ig terjedő húsz esztendő alatt a Székelyföld természetes népszaporulata 10—12 ezrelékre tehető s ez alatt az idő alatt a Székelyföld tény-

leges népszaporulata csupán 3256 főt tesz ki. Eből az adatból világosan látszik az, hogy húsz esztendő népszaporulatából tulajdonképpen csak egy esztendő népszaporulatából tudott ezen a helyen megmaradni, a többinek el kellett onnan vándorolnia, 19 esztendő népszaporulata veszett el a székelység számára és nagyon sokszor a magyarság számára is. Ez azt jelenti, hogy egy-egy székely megyéből évenként ezer-ezerkétszáz ember, vagyis egy falu kényszerül elvándorolni. A Székelyföldön évente 3—4000-re tehető a Székelyföldről elvándorolni kényszerültek száma.

Hozzávetőleges számítások alapján, de nagyon kevésre téve a számot, körülbelül 140 ezer lélekre tehető annak a székelységnek a száma, amely az utóbbi 60 esztendőben kényszerült elhagyni a Székelyföldet. Ha tekintetbe vesszük azt, hogy ez a szám bármelyik székely vármegyének lakosságával felér.

A legfájdalmasabb azonban a székelykérdésben az, hogy a magyarságnak ez az egyik legéletesebb, nemességére mindig büszke és tehetséges faja idegenbe kerülve szolgai sorba süllyed és szolgaként vagy cselédlányként kell, hogy megkeresse kenyerét. **Már pedig a székelység nem arra bivatott, hogy a városi lakosságnak adja a szolgáit és a cselédeit.**

Az elfelejtett magvető

Irta: Szabó Judit

„Kereszturi Pál gyermek-tanítási ritka és példa nélküli való ember volt.“

(Gróf Bethlen Miklós önéletrajza).

A hivatalos megemlékezés rendszerint csak azokat tartja számon, akik írásművet állítottak maguk helyett, de elfelejti a lélekformálás névtelen hőseit, akik nem betűkbe, hanem lelkekbe öntötték magukat. Életművük nem egy tudományos rendszer, intézmény, vagy országoshírű polémia, csupán tanítványaik személyisége s bennük egy nemzedék kultúrája és etikája. Nagyságuk éppen abban van, hogy névtelenek, ismeretlenek maradtak. Életükből semmit sem tartottak meg maguknak. Munkában égtek el. Sorsuk a magvetőé: szórni a tudást, hitet, igazságot, szépséget s napnyugtával beleroskadni a földbe. Mindig csak adni, soha nem kapni. Önmagát pazarolni, önmagának semmit meg nem tartani. A nem látott aratás hitével hinni az eredményben.

Ilyen elfelejtett magvető Kereszturi Pál, a XVII. század pedagógusa. Neve nem közismert, márkás név. Pedagógiai lexikon, Fináczy Neveléstörténelme szűkszavúan egyetlen forrásra utal, Bethlen Miklósnak, a haldokló Erdély kiváló államférfijának Önéletrajzára.

Bethlen Miklóst három évig tanította Kereszturi, s a hálás tanítvány portréja őrzi emlékét csupán. Hatvanhat munkás évéből csak

az Önéletrajzában megörökített három utolsó áll előttünk színesen és elevenen, egyébként csupán pár szófukar adat ismeretes életéből. Ha születése és halála évének (1589—1655) két dátuma közé felvázoljuk Erdély történeti hátterét, életének külső, nagykereteit elképzeltük, de személyes sorsáról nem tudunk meg többet. Gyermekségében és fiatalkorában (1589—1613) Erdély Báthory Zsigmond alatt vajdák, Mihály vajda és Básta rémsége viharzik, felette s a német és török pokol között állja a szörnyű tűzpróbát. Huszonnégy éves, mikor Bethlen Gábort fejedelemmé választják (1613). Erdély önálló államhatalommá fejlődik, számottevő tényezője az európai politikának. Férfikora (huszonnégy éves korától ötvenkilenc évéig) a fejedelemség fénykorára és I. Rákóczi György konszolidált kormányzatára esik. Ötvenkilenc éves, mikor az „öreg fejedelem“ meghal s öregsége, életének utolsó hét éve II. Rákóczy György nyugtalan, pompában tetszelgő világában folyt le. Mindössze annyit tudunk róla, hogy német és angol egyetemeken tanult s mikor hazajött Bethlen Gábor alkalmazta a gyulafehérvári Akadémián. (Alapított 1622-ben.) Tele tudással, lelkes törekvéssel, a harminchárom éves férfi kiforrott világnézetével és életcéljával kezd tanítani. De megérkeznek a külföldi professzorok s a magyart, még ha olyan képzett, külföldön járt tudós is, segédtanítónak degradálják. „Abban az időben — írja Bethlen Miklós Önéletrajzában I. K. X. rész — a szegény magyarok, kivált Erdélyben úgy hitték, hogy ha nem német s plundrában nem jár, nem lehet tudós ember.“ Kereszturi férfi önérzetében megbántva, törekvésében hátrátéve, lemond az akadémiai segédtanítóságról. A fejedelmi udvar lelkésze s az I. Rákóczy György alapította udvari iskola tanítója lett. Akadémia helyett udvari iskolában egész Erdély ifjúsága helyett néhány család gyermekéhez szólni, olyan berekesztettség, ami egy Kereszturinál kevésbbé nemes, vallásos lelket fanyarrá keserít, vagy nemtörődömségbe hajszol. Benne nem volt méltatlankodás, munkakedve nem csökkent, nem szidalmazott, fondorkodott, a mellőzés bölcs elnézés, felülemelkedettséget érelt meg benne. Csak éppen a nagyobbvonalú fejlődés lehetőségét az Akadémián, képességeinek kiteljesedését, hatásának széleskörű érvényesülését vették el tőle az idegen térfoglalók. Ez minden, amit életéről tudunk. Ez a kevés szinte azt példázza, hogy semmi sem fontos, ami az egyénben személyes sorsához kötött. Egy a fontos: a rajta túlnőtt munka és hatás, amely ma is töretlen szépségben, a hálás szeretet melegével világít Bethlen Miklós Önéletrajzában.

Vizsgáljuk meg, hogyan látta, értékelte Bethlen Miklós Kereszturi munkáját. Az Önéletrajz egy emlékezetes találkozások leírásával Kereszturi lelki arcélén két uralkodó vonást világít meg: a megértő gyermekszeretetet és egészséges pedagógiai érzéket. A buni (Seges-

vár közelében) Bethlen-kúrián látogatóban van Kereszturi. Bethlen János, Miklós édesapja is volt tanítóját tisztelte benne. Az ebédlőben furcsa jelenet tanuja. Étkezés közben Miklós felpattan ültéből — 10 éves volt akkor — 5—6 latin szót elrecitál s akkor kap vizet inni. A házi tanítónak ebben az „invenciózus“ mesterfogásában benne van az egész kor testet-eszet nyomorító nevelése és a latin nyelv kínzó szerepe. Ha hozzávesszük még ugyanennek a házi tanítónak büntetési módszerét, ami abban állt, hogy hanyatfektette a tanítványt, s feltartott kezét, talpát, fejét verte korbáccsal, akkor előttünk áll a XVII. század nevelése, melynek értelmi eszköze: a verbalizmus, fegyelmezése: korbács, eredménye: műveletlen, betűtől elundorodott, durva emberek s végső következményképpen: silány közállapotok. Ennek a nevelési rendszernek egész siralmassága rá rajzolódik a buni kúrián az étkezés közben is vízváltóság latin szavakon töprengő gyermekarcra s ez ellen tiltakozik Kereszturi, mikor a házi rendről értesül. Ellenzésére Miklós kiszabadul, legalább az étkezés idejére, a latin szavak igájából. Kereszturi visszaadta a gyermek étvágyát ésasztali örömet (az Önéletleírás szerint egy fallu ajándékozásával sem tehetne volna boldogabbá) s megnyerte a gyermek szívét. A tanítvány vonzódása a tanítóhoz ritka jelenség abban az időben, de nem is tette indokolttá a tanulás és iskola tapasztalata. Bethlen Miklós örömmel megy Kereszturihoz tanulni Gyulafehérvárra. Az első benyomásra nem cáfolt rá a három év szinte állandó együttléte, mert Kereszturi felszólalásában a buni kúrián nem az elérzékenyült gyermekbarát ad hoc tiltakozása szólalt fel a kínzás ellen, hanem meggyőződésének és munkájának vezető gondolata. Ez pedig az volt: Omnia sponte fluant, absit violentia rebus. — Vagyis azt akarta, hogy a gyermek könnyűszerrel tanuljon, szívesen szokják betűre, érezze meg benne a tudás ízét, értelmét ne gyötörje erőszak. Törekvésének értékét csak a korabeli nevelés negativumai mellett értékelhetjük. Erről Bethlen Miklós így ír: „Beadták a vadzámár fiát a schólába, tizenkét esztendő mulva kijött egy mindenfelé ordító, visító, nyerítő nagy vadzámár, sem az Istene, sem a hazája törvényét, sem a históriákat, még csak a maga viselt eleinek dolgait sem tudta, mégis országot, ecclesiát, politikát, törvényt és országos hadakat, követséges tractákat igazgat. Ez csinálta Erdélyben a sok nyomorgató istentelen urat, főembert és ezekből osztán a sok istentelen hamis bírót, igazgatót.“ (I. K. VIII. rész).

Ez ellen a tanítási mód ellen küzd Kereszturi. A gyulafehérvári udvari iskola és Kereszturi háza, ahol a tanítványok szállása volt, egyáltalán nem hasonlított a korabeli iskolákhoz. Más volt a légkör, a tanulás módja, a tanító és tanítványok viszonya. Korbács soha nem üzött könyvhöz s hibát sem torolt meg. Ha tanultak, eszük a könyvön járt s nem szökdösött játékra, mert volt idő arra is elég. Szó, kacagás, tréfa

maga idején, illendőképpen szabadon szállt. Erőszak nem butított verbalizmussal, nem fojtotta el a gyermek játékosságát, hogy titokban durvaságban robbanjon. A kis udvari iskolát szabad időben vidám játék, s tanuláskor szorgalmas duruzsolás töltötte be. Irni és olvasni egyszerre tanultak és — horribile dictu — magyarul. A tanulók kezében maguk írta, mai formájú szöszedet, a latin szót értelmesen magyar párjával tanulták s soha sem kellett memoriter felmondani. Nyelvtan, verstan, stilsztika elméletét éppen csak hogy megértették, de sokat nem kinlódta vele. Ha a lényegét felfogták, neki a gyakorlatnak. Verset, levelet írtak, fogalmaztak. A témát Kereszturi adta. Ebben is a gyermeklélek nagy ismerőjének mutatkozik. Könnyű, tréfás témákat dolgoztatott fel. Fogalmaztatott három megadott szóról is. (Ma intelligencia-vizsgálatnál használják ezt a módszert.) S ha gyenge is volt a poéma, a dolgozat, a mester akkor is talált dicsérni valót. Ismerte a lélekformálás titkát: önbizalom nélkül nincs siker, a dicséret a leghatásosabb ostor. A dolgozatokat pedig csak átnézte, soha nem javította. Keressék maguk a hibát, törjék a fejüket. A társak egymást javították s támadt ebből versengés, észtorna, igekezet. Arra is volt gondja, hogy a betűvetést az írás gyors és gépies technikájává fejlessze. Diktálásban versenyeztetett. Mesterien értett hozzá, hogy a muszáj-munkát játékká nemesítse, az értelmet tornáztassa, csiszolja. A logika, metafizika, teológia anyagát kérdés-felelet formában feldolgozta s ezt adta tanítványai kezébe. Rákapatta őket az idegen nyelvek tanulására. Francia, német, török szavakat íratott. Megtanultatott egy nyelvből pár száz szót. Nyelvtan, elmélet nélkül egyenesen a beszédre szabadította őket. Az ismeretlen nyelv újszerűsége vonzott és szórakoztatott. Ha hibásan is, de lelkesedve, bátran „karatyoltak“. S Kereszturi csak ennyit akart, izelítőt a nyelv lelkéből, a nekikezdés lendületét.

Igy tanított Kereszturi.

Bethlen Miklós kincsnak nevezte tanítását. A kincs abban állt, hogy megszerettette a betűt, éhséget ébresztett az olvasásra Bethlen Miklós könyvdicsérére a legszebb vallomás erről: „Tanuljátok szeretni a könyvolvasást! Olvasás által tartásatok meg, amit tanultatok. Sőt az idővel, erő elmével való olvasás, nem hirtetek mily tudóssá teszen benneteket fáradtság nélkül, gyönyörűségesen. Annak felette sok büntől oltalmaz meg az olvasásbéli gyönyörű magad foglalatossága. Rút idő vagyon, nem mehetünk ki, mit csináljunk, igyunk, hazudjunk, trágárkodjunk, vagy még rosszabbat is kövessünk; nem jobb volna-e annál egy szép historikus, politikus vagy geographus, vagy valami szép fabulás, tréfás, mulatságos könyvolvasás sine peccato, et cum profectu ac delectatione?“ (I. K. XI. rész.)

Kereszturi módszere egy darab művelt Európa a XVII. századbeli Erdélyben. De ha csak jó módszere lett volna, nevelt volna értéket

mes, világos fejű embereket, de hatásának titka személyiségének varázsa, a szeretet volt s ez formált jellemeket. Két legkiválóbb tanítványában láthatjuk munkájának eredményét: Apáczai Csere János legnagyobb kultúrpolitikusunk, a legigazibb szív és legáldozatosabb élet, Bethlen Miklósról pedig így ír Malkkai Sándor Erdély öröksége VI. kötetének bevezetésében: „Tanítómesterei, Kereszturi Pál stb. felejthetetlen hatással formálták ki az ifjú szellemiségét és jellemét s beoltották a folytonos önvizsgálat, az állandó tanulás s az emberek iránti jóakarátú érdeklődés szenvedélyét. Műveltsége a teológiában gyökerezett, melyben világiakat messze felülmuló elmélyedést tanúsított, realis, gyakorlatias életfelfogása azonban soha nem engedte, hogy pusztá esztornákban, vagy elvont elmélkedésekben gyönyörködjék, hanem a hit igazságait is azonnal az életre és a cselekvésre vonatkoztatta s igyekezett jellemét tökéletesíteni általuk.“ A kiváló kultúrpolitikus és nagyvonalú államférfi mellett azonban munkájának eredménye sok ismeretlen tanítványa, az erdélyi föld és tradíció hűséges őrizői Erdély kezdődő haldoklásában.

Láttuk, hogy értékeli Kereszturit Bethlen Miklós. Tőle tudjuk meg azt is, hogy vélekedtek a kortársak. „Az akkori tudós emberek közül ki kárhóztatta, ki nevette, de csakhamar csodálni és dicsérni kezdték.“ (Önéletrész. I. k. IX. rész.) Esméit azonban még halála után sem engedték érvényesülni. Bethlen Miklós a „közönséges“ jóért ki akarta adni „methodusát“, de „Hijában igyekezém“ — mint írja — opponálá magát a kevélység, az irigység, és a restség a tudósokban, a tudatlanokban, kívált a patrónusokban magától a tudatlanságtól származó gyűlölség.“ (I. k. VIII. rész.) Személyének halála után — szokás szerint — kijárt a dekorum, dízsír hely és fejedelmi könnyek. (I. k. IX. rész.)

Igy világít felénk a XVII. századból Kereszturi nemes profilja. Szimbólum ő: elfelejtett magvető, tanítványain keresztül beleépült az örök és egy erdélyi lélekbe. Élete a magyar sorsot példázva arra figyelmeztet, hogy egy a fontos: a meggyőződéssel vállalt munka becsülete. Minden egyéb: dekorum, elismerés, sőt még a látható eredmény is csak járulék és elmaradása nem béníthatja meg a munkát.

Közismert, hogy szerte az országban számtalan, mindenesetre a kellően túlmenően több az olyan magyar(?), az utóbbi 20 év alatt, aki önmagát élő vértanuvá avatta! De ez még csak hagyján. Nagyzási hóbortban is szenvedhet az ember. Azonban az már a legfenekeltlenebb jellemfogyatékoság, hogy kezét is odatartsa borra valóért, túlzott megneméremelt jutalomért és elismerésért!

Máté-Törék Gyula.

A székely közbirtokosságaink kialakulása

Írta: IMREH ISTVÁN.

A közösség, amelyiknek élete bennünket itt most érdekel, a székelység. A tulajdon, létének materiális alapja pedig, mint közös birtoklású vagydon érdekel, éspedig annak a szempontnak a világánál, hogy mikor, mennyiben felelt meg az összszékelység érdekeinek.

A különböző társadalmi rendszerekben folyó élet is kitermelte vezetőit, hatalmi helyzettel bíró rétegeit. Velük kapcsolatosan arra szeretnék rámutatni, mennyiben szolgáltak ezek az közösség materiális alapjait képező vagyontömbök egyéni vagy közösségi érdekeket, vagy éppen a vezetői hatalmi réteg növekvő erejével párhuzamosan hogy váltak közösség gyengítő folyamatok okává, vagy éppen közösségellenes magatartás alapjaivá.

Célom az tehát, hogy ezt a „közös“ néven emlegetett vagyont kísérem el történelmi útján. Kezdetben, és ez a székely letelepedés eddig még tökéletesen el nem döntött időpontját jelenti, tehát kezdetben közös volt a szántó és volt mellette egy másik közösségi, közben birtokolt vagydon, a legelő és az erdő.

Akik letelepednek, katonák és vérségi közösségen alapuló törökös nemzetségi szervezetben élnek. A föld tulajdonosa az ősi foglalat alapján „a nemzetség“.

Ebben a nemzetségi földközösségben a faluközösségeket a tízesek előzik meg a birtoklásban, ezek a később kialakuló falvak elemei (azonban sok helyt birtokalanyok még ma is).

A falvak határa közös tulajdon, magántulajdon csak az ingó és a beltelek. A közöshöz aztán a „község“ minden egyes tagjának egyenlő joga van, egyenlő nagy, egyenlő távolságra fekvő, s lehetőleg egyenlő minőségű részeket kell kapnia. (Egy-egy tagosítatlan csíki község határa még ma is őrzi ennek emlékét.)

A nyilakat, ezek voltak a birtok elemek, sorshúzással osztották bizonyos időközökben, ami a község lakosságának szaporodásával volt összefüggésben.

Lényeges eleme ennek a társadalom-gazdasági formának még az, hogy a nyilakhoz való jog, **személyi jog**. A vérség és katonai szolgálat alapján a falu-tagot megillető rész, illetve jog.

Az erdők és legelők képezték az osztatlan közhatárokat. Az ezekhez való jog szintén **osztatlan** volt.

Nem tudunk annyit erről a társadalomról, hogy kimondhassam azt, hogy tökéletes volt, és ami ezután, mint változás következett be, az mind csak ezt a tökéletességet rombolta. Az is tény, hogy mai társadalomlátással tökéletesnek nem jelenthetek ki egy múltbeli társadalmat — ez felelőtlenség volna. — Azonban ez a társadalom az, amelyik gazdasági síkon az igények legnagyobb, illetve legegyszerűbb, nagy különbségek nélküli kielégítésének megfelelt.

Ez a kezdeti állapot, ezt az arányosabb — helyzetet megközelítőnek tűnik fel előttem, s természetes, hogy ellenszenvet vált ki belőlem — bármennyire is igyekszem tárgyilagos maradni —, az a folyamat, aminek kapcsán az erő, fortély, történelmi konjunktúrák kihasználása, a teleologikus ember hatalomra törekvő ösztöne kialakítja az **uralmi** helyzetet, a társadalmi osztályok és ezek hatalmi egyensúlyának megváltoztatásával.

Az út, ami ehhez vezetett, „az osztás”, a közből való részesedés arányának megváltoztatása volt. Az osztás **arányát** kellett megváltoztatni. Connert felteszi, hogy a **nemzetségfők** már kezdetben több földet kaptak — ehhez, ha ezt igaznak fogadjuk el (s ez a nemzetségfők kicsiny száma miatt nem mond ellent az előbbieknak), még hozzájárul, hogy a **katonáskodás** különböző módja (lovas, gyalog) különböző vagyoni ellenszolgáltatáshoz juttat. A **hivatalviselés** ellenértéke szintén a nagyobb birtokrész lesz.

A székely oklevéltár adatai szerint a rendi állapot kialakulása már azzal jár, hogy „falunylat a Lófőnek kétannyit, a főembernek állapota szerint annál is többet osztottak”. Ez azt jelenti, hogy a társadalmi rétegek kialakulása, amelyik 1473 előtt kettős, majd Mátyás után hármas tagozódású, a még mindig közös tulajdonjogú vagyomban nagyobb részesedést biztosít a magasabb rendhez tartozóknak.

Tekintetbe kell vennünk azt is, hogy kezdetben elég nagy volt a szabad földterület (ezen, művelés alá nem vont területet kell értenünk), ezek a pusztai földek, rétek, szabad terjeszkedési területül kínálkoztak, amellet az írtás mindenki számára szabad volt.

A hatalmas erdőségek elég lehetőséget nyújtottak erre. Ezt a szabadságot azonban, mint sok társát is, az erősebb, a gazdagabb használhatta inkább ki. Akinek elég sok felesleges munkaereje volt, az írtott és **magántulajdonhoz jutott**.

A király már kezdetben tesz adományokat **megyei területeken** érdemeket szerzett székelyeknek, ezzel is növelve egyesek vagyoni erejét. Így alakul ki a tulajdon közösség mellett a magántulajdon. A nagyobb vagyoni erő és a hatalmi helyzet szüli azt a vágyat, hogy fiaikra, utódaikra átörökíthetővé tegyék ezt, és — sok esetben —, hogy a közből kapott részt ne bocsássák vissza a közsébe.

1477-ben már megbízható adatunk van a székely örökség adás-vételére, ami már az előbb tárgyalt folyamat befejező aktusának tekinthető.

Az út: egyenlőség, majd a közből nagyobb rész az osztásnál, e mellé magántulajdon, mindezt örökölhetővé, majd elidegeníthetővé tenni. Nagyszerűen példázza ezt a hivatalviselés ellenértékéül kapott birtok esete. A személyiséghez, vérséghez kapcsolódó jog átszáll a birtokra és miután az örökség is elidegeníthető, elidegeníthetővé válik a hivatalviselés ősi vérséghez kapcsoló joga is.

Mindezek ellenére 1555-ben még él a falu vérségi összetartozásának tudata. Példázza az is, hogy a főember, vagy lófő, bár a falu ellenére is

vehet már örökösen, — ha egy faluba öröksége nincs, mit se vehet.

Egyet föltétlenül meg kell még állapítanunk, nehogy valaki mindezt egy speciális székely „turáni átoknak” lássa. A külföld társadalma ugyanezek a folyamatokon keresztül jutott el a magántulajdon kialakulásához, etikai, földrajzi és történelmi helyzetük szerint természetesen nem teljesen hasonló módon. A székely rész-társadalomban csak nagyon későn kapcsolódik be egy olyan elem, ami éppen a fenti társadalmakban legnagyobb alakító erejű volt, ez az **adományozás**.

A Székelyföldön a fiskus nem bírt háramlási joggal, a székely jogban nem volt „ius regium”. A magvaszakadt székely vagyona a rokonaira maradt, de még hűtlenség esetén sem szállt a koronára, és nem vált eladományozhatóvá.

1562-vel ez is bekövetkezett.

Nézzük meg egy kissé 1562 előzményeit. A székely előkelő zsarolási ellen Mátyásnak törvényt kell hoznia. Az ő 1473-as szabályozásától számítják a hármas **rendi** tagozódást. A három rend közül a királyi centralizmus a lófői rendből kívánta megépíteni a székely társadalom gerincét és sokban a főúri rend túlzott hatalmi vágyait kívánta letörni. Báthori István vajda már a koreszmét szolgálva igyekszik a szabad közjogi terület népét jobbágysorsba, területét pedig magántulajdonba juttatni, az oligarchia érdekében.

A megindult folyamat, a szabad székelyek maguk jobbágyságra adása, fejekötése most sem szünetel. Ebben a jogfosztások által felkavart társadalmi légkörben indul meg az erdélyi fejedelemség megalakulása. Új terhek jelentkeznek, amiket Fráter György a nagyobb közösség erdélyi érdekében kénytelen a székelysége is kiterjeszteni. A cél, homogenizálódás Erdélyért. A székelység szeparatizmusát **az adózás** tekintetében megtöri és helyzetét a vármegyei jobbágyéhoz teszi hasonlóvá. Az általuk jogtalanságnak látott terhek és a kivitelezésben nem közösségi magatartású főrendiek által lázadásba kergetett székelységnek az 1562-iki segesvári országgyűlés meghozza a jobbági sors másik elemét is, a **főúri szolgáltatást**.

Behozza a „ius regium”-ot s ezzel a székely vagyomban az idegenvérségüket. A lázadók (a harmadik rend, a község) földje jórészt a fejedelem birtokába kerül s vele együtt ennek szabadságától megfosztott lakója is. A fejedelemhez hűséges székelyek is bőven részesednek adományokban s így most már a rendinek nevezhető társadalom képe a Székelyföldön is kezd teljessé válni.

A magánbirtok nagyrészt a két első rendé. A harmadik rend a közös, de nagyon megfogyatkozott nyílföldekre szorul. Hogyne fogyna a közös föld, amikor a faluba települő lófő kétannyit kap és örökösen kapja, míg a harmadik rend a félannyit is csak használatba, ami aztán a népszaporodással egy ütemben zsugorodik. A székely vagyomban elveszti a még meglévő nemzetségi, vérségi jellegét is. A birtoklás alapja a királyi levél lesz, amit maguk az uraink is sietnek kérni, önként, mond-

va így le jogaikról. 40.000 székely szabadságvesztése teszi teljessé a képet.

A népi erőket, közösségi életerőt elsorvasztó korszak tragédiája éppen abban rejlik, hogy egy külön társadalmi, tájbeli, életrendező elvekbeni kis egység érdekeivel összeütközik egy nagyobb egység „a fejedelmi Erdély” érdeke. Végzetessé azonban az teszi, hogy a hatalmi és gazdasági súlyra képzettségénél fogva széles látókörre szert tevő főrend útja és érdeke is elválik a köznéptől. A materiális javak bírásában pedig már hiába keressük a kezdeti viszonylagos egyenlőséget, az úr igen nagygyá vált, mind társadalmi, mind gazdasági téren.

A vezető és széles látókörű „értelmiség” nélkül maradt köznép forradalmi, hiszékenysége, politikai botorságai elkerülhetetlenek. Ezt sokan még ma is szeretik a székelyek megbízhatatlanságával magyarázni. A forradalmakban levezetődő erő is megtörik végül és már hiába hoznak a nemzeti fejedelmek az ő érdekeiket védő törvényeket, a jobbágyság elleni harcban kifáradtak, jobbágy-ságra adják önként is magukat.

A „község” szabad és egyenlő lakóiból, szabadok és szolgák, birtokosok és közösséghe-kény-szerűlték váltak.

A földközösségi forma azonban még mindig él, a nyílas osztás, ha nagyobb időközökben is, de bekövetkezik.

Egy 1795-ös főkörmányszéki körrendeletre válaszolnak a székely székek és jelentéseikben szintén a földközösség fennállását igazolják.

Marosszékről azt jelentik, hogy a nemesek négy nyílat, a szabadnak kettőt, a jobbágyinak egy nyílat osztottak, de nem örökösen.

Háromszékről azt jelentik, hogy náluk eddig végleges határfelosztás sohasem történt.

Csik—Gyergyó—Háromszék—Aranyosszék hasonló értelmű választ küld.

Udvarhelyszék válasza nem a kérdésre felel, azonban, hogy a helyzet itt is hasonló volt, azt a Corpus Statutorum 1727-es szabályozása őrzi, részletezve itt még a nyílas osztás módját is.

A bekövetkezett székely földesúri rendszer nem jelentette még a közösség halálát, csupán azt, hogy ahol a kezdetben magántulajdon nem volt, ott most van, ahol kezdetben nagyfokú vagyoni egyenlőség volt, ott most a közösből a magasabbrendű többet kap s az addig szabad székely most szolgáltatással tartozik urának.

1848-ban a tényleges birtoklás alapján a jobbágy-székely is földhöz jutott. A zsellér sorban élő társa azonban akkor sem. Mindenesetre megindul a szabad földszerzés folyamata és ez a már mind ritkábbá váló osztás emlékét is eltörli.

Önkéntelenül felmerülhet ezen a ponton az a kérdés, vajon nem a művelési, gazdálkodási fejlődés kényszerű következménye volt-e mindez?

A választ az 1795-ös felirat megadja. Ha a művelés, a gazdálkodás fejlődése parancsolt volna új formát, tegyük fel az egyéni saját birtokot, akkor ez következett volna be, de itt csak egyenlőtlenség született, megmaradt a közösségben élés,

csak szűkebb élet-alapon és nagyobb megterhelések közepette.

A közösséggyengítő, rendi-érdek kialakította birtokviszonyok alapjává válnak, egy újabb közösség elleni rohamnak, amelynek zászla jára már új jelszó van írva: **liberalizmus**. A hajtóerő azonban itt is ugyanaz — közösségellenes túlzott, egyéni érdekhajszolás. Ez máit elvezet a közösen bírt vagyont másik eleméhez, az osztatlanul bírt erdő és legelő közbirtokosságokhoz. Az eddigiekben nem sok szó eshetett róluk. Osztatlanul és közösen használták helyenkint más és más módon. Most azonban a székely erdőbirtokosságok bekerülnek a liberális jogalkotás hatáskörébe. Maga az erdőgazdálkodás pedig az autarkóm-autark gazdaság kisköréből bejut a nagy piaci, területi gazdálkodás hatásterületébe.

Vegyük ezt a folyamatot vizsgálat alá. Vizsgálódási szempontunk még mindig az, hogy az egyesek vagy közösség érdekét szolgálják-e a folyamatok?

Az arányosításról kell beszélnünk.

Az arányosítási törvény előtt esett kevés arányosításnál az osztási kulcs a belső telek volt. Az 1871. évi arányosítási törvény pedig elsősorban az eddig gyakorolt közös használat mérvét állapította meg, mint aránykulcsot, de ennek hiányában az **egyéni birtok terjedelmét** jelöli meg. Tehát főleg az antiqua és az ehhez tartozó ingatlanok szolgáltak az arányosítás kulcsul. Az egész arányosítás célja, amint már előbb említenem kellett volna, az volt, hogy rendezni kell az úrbéri jogviszonyból eredő földesúri s jobbágy birtokközösségek tulajdonjogát. Az önelvű ember korszaka nem tűrte meg, nem tűrhette meg a közös rendezetlen arányokban vérség és szokás alapján kialakult tulajdoni viszonyokat. Igaz, hogy a kiindulási alapja is már hamis, ugyanis a rendezés főcélja, az úrbéri közbirtokosság, itt sohasem létezett. Másodsor a felosztási alpnak vett magánbirtok szintén hamis felosztási kulcs volt, mert sohasem volt az a közerdőből való részesedés alapja. De maga az eddigiekben tárgyalt folyamat, ami ennek az arányosítási kulcsul szolgáló magántulajdonnak a kialakulását vizsgálta, eléggé meggyőzhetett arról, hogy már maga ez a felosztási alap is közösségellenes úton keletkezett.

Igy aztán a potom áron vásárolt gyenge föld, vagy régen közösségellenes (itt főleg a székely közösségre gondolok) magatartással szerzett adományozás útján kapott területek is meghozták kései, de dús fenyezőerdőkben megtestesített gyümölcsüket.

Az u. n. „bebírókat”¹⁾ az alsó bíróságok sokhelyt szintén részesítették, ez is jogellenes, igazságtalan. Akiknek pedig a történelem már előzőleg arányosít, erdőhöz juttatva, azt a liberális törvényhozás most megtetézi.

Az 1871-es törvény a legelők elkülönítését megengedi. Eredménye az, hogy rengeteg legelőt törnek fel szántónak.

¹⁾ Beltelekkel más községben rendelkező.

A havasok felosztása meg van engedve. Rengeteg erdő válik csak azért havassá, hogy felosztható legyen.

A magánbirtokhoz számítják az erdőt, s a kopárt is, s így nagyobb részeket szakíttatnak ki a közösből.

Eredménye: igazságtalan megosztás, lehetetlen telekkönyvi viszonyok, s az arányrészek illuzórikus törtekben való kifejezése. Mindezt a tulajdoni viszonyokat nem világosabbá, hanem különösen a közösségbe kényszerültek számára, még sötétebbé tette.

A 90-es évek hatalmas fakonjunktúrája aztán meghozza az egyéni érdek s a közösséggel szemben magatartás pénzbeni ellenértékét is. Erre aztán megindul a visszaélések igazi áradata.

1. **Újraarányosításokat** kérnek, s ezek során a kisebb birtokosoktól összevásárolt arányrészek alapján szakíttatják ki egyémi illetményül a 100 holdon felüli részeket.

2. **Az ügynökök, fakereskedők** (sok osztrák és zsidó tőkés is) számára szereznek így hatalmas területeket.

3. **Színleges vásári szerződéssel** úgynevezett csoportfőkre ruházzák át jogaikat és osztoznak meg később a kiszakított részen.

4. **Arányjogaikat** egyszerű engedményeikkel adják tovább.

5. Vegyük még hozzá azt is, hogy a kiszakításokkal a **mérnökök** rendszerint a közösségben maradtak hátrányára végzik.

Bizony haszonélvezők árusítottak itt tulajdonjogot és szegényítették önmagukat. Ingyen, pálínkáért, dohányért, nevetségesen csekély összegekért szereznek az élelmesek hatalmas erdőket, ahol azonnal megindul a letarolás.

A közösségben maradtaknak jutott a megsugorodott terület és az arányosítási költség.

Erdő és legelő, de főleg erdő-nagybirtokok keletkeznek ott, ahol ezelőtt sohasem voltak, és ismerjük el, törvény és igazsággal szemben alapokon.

Ezzel elveszett az utolsó kapocs is, ami a birtoktalan, szegényrendű székelyt még a kivándorlásban is falujához kötötte; elvesztette az ingyen fát, s a szolgálattal szerzett borjúcska ingyen legeltetési lehetőségét s ezzel egyetemben a falubeli új életlehetőség teremtésének minden reményét. Marad számára a kivándorlás, a visszatérés reménye nélkül. Így jutott a másik fajta a székely közös tulajdonnak arra a sorsra, hogy elvezítse közösségi hatóerejét s az összszekelység helyett egyesek, s bizony sok esetben éppen idegenek érdekeit szolgálja.

Ezzel szemben az erdő s legelő közbirtokok még nem szűntek meg teljesen. A rendi, majd később a kapitalista osztályérdek támadásai után megmaradt közbirtokosságok kénytelenek 1918 után a más fajtaságú államalkotó és államvezető nép más irányú érdekeiből folyó támadást is átveszteni. Ennek a támadásnak az volt a célja, hogy kihúzza a magyarság lába alól azokat a vagyoni alapokat, amelyek kulturális és gazdasági fennmaradásában segítették. Román földreform néven ismeretes ez a folyamat és hatását a székely

közvagyonna azt hiszem eléggé megvilágítja az a tény, hogy a kisajátítások Erdélyben kétharmad részben az erdőket sújtották.

A községi vagyonnak maradt közterületeket, legelőket szükséglet és terjedelemre való tekintet nélkül, teljes egészükben kisajátították.

Törvényileg szabályozták ugyan a megtartható, illetve kisajátítható területet, de a közös birtokosokra nézve hátrányos aránnyal. Vegyük még hozzá azt, hogy a végrehajtás során az az elv érvényesült, hogy más a törvény és más a kisebbségpolitika. A székelység erdőségeiből újabb területek szakadnak le és lesznek államvagyonná. Kárpótlták őket, mondhatná valaki. Nos nézzük meg ezt a kárpótlást Sepsibodok község esetében. Először is a kárpótlási összeg a tulajdonképeni értéknek alig 10—20 százalékát tette ki, e mellett a reformot bátran nevezhetnénk elkobzásnak. Az így kapott kötvények névértéke 621.800 Leut tett ki. (684 hold elsőrangú erdő és legelőért.) Amikor ezt 1934-ben végre pénzzé teheték a 39 százalékos árfolyamon (nem mindnek sikerült ilyen magas árfolyamot kihasználni) a költségek s a kijárói díj levonása után maradt 188.000 Leu a „volt kétágkatona” birtokosságnak, ezt szétoszthatta tagjai között. S hátha még azokat az összegeket is levonnánk, amiket „áldozatok” néven tartanak nyilván a közbirtokossági jegyzőkönyvek. Mindezt betetőzte az az intézkedés, amelynek kapcsán a községeket kötelezte az állam, hogy a birtokukba jutott községi legelők kisajátítási névértékét az államnak térítsék vissza. A kötvényt is elfogadta volna, de hol volt már az. Így húsz részletre felosztva évenként fizette a község a teljes névértékében a saját területét, amiért ő csak pár százalékos kárpótlást kapott. Még azt is tudnunk kell, hogy legeltetési díjakat fizettek — mind e mellett — saját legelőikért, nehogy román juhászoknak adják ki.

A Csíki Magánjavak a nagyobb vagyontömbök esetét példázzák, sajnos erre itt nem térhetek ki bővebben.

Igy aztán nemzeti vagyonunk hányatott élete folyamán eljutott oda is, hogy idegen fajta érdekeit szolgálja.

Igy szegényítette ezt a székelységet főúr, kapitalista fás, és hatalmi helyzetbe jutott idegen.

Székely

Láttuk ballagni a szénásszekér mellett
És repülni büszkén, vészes tutajon, —
Puha, meleg kézzel, ha becézni kellett,
S kemény marokkal a kerges ugaron.

Láttuk ölében a bethlehem-i jászolt,
És szuronyt is láttunk vállalai felett,
Huszonkét évig a csillagoknak gyászolt,
És dajkálták lelkét felhőző hegyek.

Láttuk kacagni ott, hol az ágyúk szólnak,
Sírni lakomában jaj, de mennyiszert!
Hajtsuk le előtte minden lobogónkat,
Homboka babéért és csókot érdemel!

BOTÁR BÉLA

Bánatom

— Levél hadbavonuló véreimhez —

Akánhogyan takargatom,
Nagy bánat az én bánatom.

Véreim a magyar mezőn,
Osztozkodnak száz legelőn.

Földet kapnak Tisza mellett,
Hol az alkony csöndje ellep.

Földet kapnak a Dunántúl,
Hol a nappal arca barnul.

Búzamezők tündérképe,
Övék lesz a szőkesége.

Duzzadt szőlők mosolygása,
Csordogál az üres kádba.

Mindnek lesz itt lova, ökre,
Mennyit elbír szemük tükre.

Nincstelenül, árván... árván,
Csak én szállok dalok szárnyán.

Véreim, csak sajnáljatok,
Öklöm helyett lelkem sajog.

Nem tudok mást, csak dalolni —
S lobogótok megcsókolni.

És az utat, merre mentek,
Könnyeimmel én hintem meg.

És amikor visszajötök,
Bús kupámba tüzet töltök.

Tűzes borral, bibor dallal,
Visszavárunk diadalal!

Fegyverét a halál szórja,
Elcsitul vad dáridója.

Reánk süt a Béke napja —
S ki vért vetett, —
Búzaként majd learatja!...

BOTÁR BÉLA

Kétszázéves régi postakocsi forgalomra vonatkozó könyv került a kezünkbe. (Hecht J.: Einleitung zum Universal Europaischen Post-Recht, worinnen der Post-Stand, Anbey Ein Post-Strassen Schema. Pozsony 1749.) A Székelyföldet érdeklően két gyorskocsi közlekedési útvonal közelített ide: Y. Y. jelzésű vonal Bécs—Pest—Szeged—Temesvár—Nagyszében—Brassó. — A másik Z. Z. jelzésű vonalon Bécs—Pest—Debrecen—Kolozsvár. Világért sem Marosvásárhelyig folytatták volna a vonalat, hadd legyen minél jobban elzárva a Székelyföld a nagyvilágtól. A szászoknak már azonban itt is meg kellett kapnia ajándékát.

A Kolozsvári Magyar Diákok Szövetsége és a székelyudvarhelyi vándorgyűlés

Irta: Dr. BOKOR ZOLTÁN.

A bécsi döntés után a kolozsvári magyar diákság rögtön igyekezett a román uralom alatt annyit sürgetett magyar diákszövetséget megvalósítani. A bécsi döntés előtt a kolozsvári magyar egyetemi ifjúság csak föld alatt tudott szervezkedni s munkájának kifelé nem szabadott látszania. A magyar uralom visszaállítása után azonban a románok alatti Diáktanács a nyílt szervezkedéshez fogott, s így sikerült megalakítani a Kolozsvári Magyar Diákok Szövetségét (KMDSz). A Diáktanács elgondolása az volt, hogy egy olyan diákszövetséget kell alkotni, amely magába foglalja az egész erdélyi egyetemi ifjúságot s így az erdélyi magyarságnak a kérdéseit a legilletékesebben tudja vizsgálni.

A KMDSz szervezete munkájának megfelelően kettős lett. Egyrészt meg kellett az egyetemi ifjúságot karonként szervezni, hogy így az egyetemi ifjúság érdekei testületileg legyenek képviselve s ennél fogva azoknak védelme fokozottan legyen biztosítva. Azonban a Diákszövetség nem kívánt csak érdekvédelmi szövetség lenni. A román uralom alatti tapasztalatokból a Diáktanács nagyon jól tudta, hogy az egyetemi ifjúság érdeklődését le kell kötni és munkakedvét ki kell használni, annál is inkább, mert Erdély magyarsága leendő vezetőinek Erdély kérdéseit és azok megoldási módjait fokozottan ismerniök kell. Ezért hívta létre a Diákszövetség a kebelében működő munkaközösségeket, a közművelődési, társadalmi, szövetkezeti és néprajzi munkaközösséget. 1940-ben még csak ennek a négy munkaközösségnek a megalakítása látszott szükségesnek. A közművelődési munkaközösség különösképen a Kolozsvár vidékén lévő magyar szórványokat vette gondozásba s több mint 50 szórványt gondozott. A társadalmi munkaközösség a kolozsvári munkásságnak a gondozását, munkásfőiskolák tartását tartotta főfeladatául és hozzá fogott Bálványosvára lja monográfiájának elkészítéséhez, hogy egy erdélyi községnek egy teljesen kimerítő falutanulmányát alkossa meg. Ennek a jelentősége kézenfekvő. A szövetkezeti munkaközösség az erdélyi gazdasági élet lehetőségeit igyekezett vizsgálni. Kiinduló portja az volt, hogy a tőkeszegény erdélyi magyarságot csakis szövetkezeti szervezkedéssel lehet gazdaságilag megerősíteni. A néprajzi munkaközösség néprajzi kutatásokat végzett, összegyűjtve a magyar ökrös székér több mint 1.200 alkotásának nevét.

A megalakulás után csakhamar nyilvánvalóvá lett, hogy a kezdetben megalakított munkaközösségek számát az egyetemi ifjúság

érdeklődésének és a kérdések sokaságának megfelelően szaporítani kell. Így alakult meg a magyar népdal művelésére és terjesztésére az Egyetemi Énekkar, mint a KMDSz munkaközössége, a Vegyészkar és a Közegészségügyi munkaközösség az erdélyi magyarság egészségügyi viszonyainak vizsgálatára és annak javítására.

Kolozsvárnak a Székelyföldről való távolága miatt mindinkább érezni lehetett, hogy a Diákszövetség munkája a Székelyfölddel kapcsolatban nem elégséges. Már a Diákszövetség megalakulása után csakhamar felvetődött az a gondolat, hogy tekintettel arra, hogy a kolozsvári magyar egyetemi ifjúság nagy része székely származású, alakítsák a különleges székely kérdések vizsgálatára és tanulmányozására egy külön székelyföldi munkaközösséget. Ezek a megfontolások végre a múlt év őszén létrehozták a KMDSz Székelyföldi Munkaközösségét. A Székelyföldi Munkaközösség elűt a Diákszövetség többi munkaközösségétől, mivel ez nem probléma kör, vagy érdeklődési kör szerint, hanem területileg tömöríti munkára az egyetemi hallgatóságot. Ezért később a Székelyföldi Munkaközösség megalakítása, habár teljesen nyilvánvaló volt a megalakítás szükségessége, mégis az a megfontolás, hogy vajjon ez nem fogja-e a kolozsvári diákság egységét megbontani, a megalakítást késleltette. Azonban nyilvánvalóvá kellett lennie, hogy a Székelyföldi Munkaközösség nem lehet önálló szervezkedés, s így nem bonthatja meg a kolozsvári egyetemi hallgatóság egységét, mert a Székelyföldi Munkaközösség csak mint a KMDSz munkaközössége működhet és annál is inkább nem tekinthető önálló egyesületnek, mivel munkája a legszorosabban összekapcsolódik a többi munkaközösség munkájával.

A Székelyföldi Munkaközösség munkatervében nemzetpolitikai és gazdaságpolitikai célkitűzések alatt csoportosította megoldandó feladatait. Az egyes kérdések munkacsoportjai megkezdtek adatgyűjtő munkájukat. Azonban, hogy ne dolgozzanak teljesen légtüres térben szükségesnek látszott a már vizsgált kérdéseknek a Székelyföldön, a székelyföldi társadalom bevonásával való megvitatása. Ez annál is inkább szükségesnek látszott, mert az egyes kérdésekkel kapcsolatban ismerni kellett az idősebb korosztályok véleményét is. Ezért határozta el a Munkaközösség, hogy megrendezi első vándorgyűlését Székelyudvarhelyen.

*

A vándorgyűlésre f. év január 4, 5, és 6. napján gyűlt össze a székelyföldi egyetemi ifjúság. Megnyugtató volt az, hogy már az első nap látszott, hogy az idősebbek is érdeklődnek a vándorgyűlés iránt.

A vándorgyűlés tulajdonképpen a székely hivatástudat vizsgálatának jegyében ült össze. A vándorgyűlés folyamán vizsgálat alá került az, hogy tulajdonképpen mi is a székelység hi-

vatása, ezen hivatása gyakorlására milyen szellemi és anyagi erők állnak rendelkezésre.

A vándorgyűlés megállapította, hogy a székelységnek a legnagyobb hivatása egyszerűen az, hogy legyen. Legyen a Hargita aljában, legyen mindenütt Erdélyben, de csak egységes székely településekben. Ez a székelység legnagyobb hivatása: a léte, mert ezen keresztül érvényesítheti hatalmas népi erejét. Azonban rögtön felvetődik a kérdés, vajjon a székelység tudja-e teljesíteni ezt az egyszerű, de a magyarsággal szemben mégis magasztos hivatását? Vajjon a székelységnek megvannak-e ehhez a lehetőségei? Tudja-e a székelység gazdasági és szellemi adottságaival még csak pusztán létét is fenntartani, vagy még fejlődésre is képes?

Ezekre a kérdésekre a vándorgyűlés további értekezletei adták meg a választ. Megállapítást nyert, hogy népünk szaporasága a legmesszebbmenően biztosítja a székelység fejlődését. Ehhez a gazdasági lehetőségek meg is vannak. Hatalmas erdőseink, gyengén kihasznált természeti kincseink, belterjes állattenyésztésünk a gazdasági fejlődést a Székelyföld iparosításával teljesen biztosítani tudja. Az iparosítás felé pedig ott van a székelység hatalmas tőkéje: a közbirtokossági vagyon. Ezeknek a vagyontömböknek felhasználásával kell a szövetkezeti eszme segítségével a Székelyföld iparosítását megkezdeni, hogy a megfelelő pénzforgalom a tőkegyűjtés lehetősége, az intenzív ipar és kereskedelem első feltétele megteremtődjék.

Gazdasági lehetőségeink megválnának ilyen formán, csak ezeket a lehetőségeket kell kihasználni. Szellemi téren rosszabbul állunk. Székely népünk nemhogy öntudatosulna, mind jobban és jobban öntudatlanodik s nem próbál a régi székely közösségi szellem felébresztésével megerősödni. Ennek lett a következménye, hogy a székelység híre romlott. Régen a székelység fogalom volt, s ma azt kell tapasztalunk, hogy őseinktől kiérdemelt dicső nemzetképünket már csak mi is mint elérhetetlen nemzetképet csodálhatjuk.

A vándorgyűlés a székelység öntudatosításának fokozására ezért határozta el, hogy mindent elkövet arra nézve, hogy Orbán Balázs Székelyföld leírása a székely vármegyék segítségével mielőbb közkézre kerüljön. Ennek volt a folyománya az is, hogy a Vándorgyűlés megalakította „Székelység” Lap- és Könyvkiadó Szövetkezetet, hogy megjelentethessen egy székely nemzetpolitikai szemlét.

Ugy szellemi, mint gazdasági kérdéseinknek vizsgálatánál mindegyre az a tény merült fel, hogy mindezeket csak az egységes Székelyföld létrejöttével lehet megvalósítani. A székelység kulturális és gazdasági színvonalának felemelése csak úgy lehetséges, ha előbb létrejön a gazdaságilag egységes Székelyföld és a székely kulturális egység. Azonban ezekről addig beszélni sem lehet, míg a Székely-

föld közlekedési hálózata nincs kiépítve. Ezért a vándorgyűlés állást foglalt amellett, hogy minden uton-módon sürgetni kell a Marosvásárhely — Székelyudvarhely—Sepsiszentgyörgy és Székelyudvarhely—Csíkszereda rendes nyomtávú vasutvonalak kiépítését. Ezeket s a megievívöket aztán megfelelően egészítene ki egy székelyföldi ipari keskeny nyomtávú vasuti hálózat. Ezen vasutvonalak kiépítésével létrejönne az egységes Székelyföld s a székelység népi, gazdasági és szellemi erejét egységesen használhatná fel.

A székelyudvarhelyi vándorgyűlés keretében két estén a Székelyföldi munkaközösség irodalmi estét rendezett. Az első, a január 4-i est, a hatvan éves Tompa László ünneplése volt. A Tompa-est azt akarta kifejezésre juttatni, hogy lehet értelme a magyar vidéknek is. Nemcsak a fővárosban élhetnek meg költők és nemcsak ott fejthetik ki művészetüket, hanem elsősorban a magyar vidéken kell élniök, mint Tompa László, aki példát adott arra, hogy nemcsak a nagyváros fülledt levegőjében lehet nagyot alkotni, hanem az eldugott vidéken is. Sőt ott a költő, a művész sokkal jobban eleget tud tenni művészi kötelességeinek. Mert addig, míg szellemi előkelőségeink szellemiségük kibontakozásának első pillanatában már elhagyják a magyar vidéket és rögtön a nagy város, a főváros érvényesülésre könnyebb és kényelmesebb életével cserélik fel a kisváros unalmas, egyhangú életét, a magyar vidék úgy szellemileg, mint gazdaságilag lezüllik. Ezért követelte néma tüntetésképpen a székelyudvarhelyi vándorgyűlés Tompa-estje, — megmutatva a lehetőséget Tompa Lászlón keresztül —, hogy adjunk életlehetőséget a magyar, a székely vidéknek a szellemi és gazdasági élet decentralizációjával. Mert addig, míg minden szellemileg épkez-láb emberünk elmenekül a vidékről, a vidék elveszti életképességét és ezzel jelentőségét.

A háromnapos székelyudvarhelyi vándorgyűlés végetért s széteszlott a székely egyetemi ifjúság. Vajjon milyen benyomással távoztak az egyetemi hallgatók s milyennel az idősebbek? Nehéz lenne ezekre feleletet adni. A vándorgyűlés három napja túl rövid volt ahhoz, hogy minden kérdés legalább is nagyjából tisztázódjék. Örömmel kellett azonban megállapítanunk azt, hogy a generációk közt szinte kötelezőleg fennálló felfogáskülönbségek kisebb-nagyobb eléréseitől eltekintve az idősebb nemzedékek meg tudják érteni a fiatal székely értelmiség elgondolását és lelkesedni tudnak azért, amiért azok dolgozni akarnak.

Az egyetemi ifjúság és az idősebb nemzedékek közt csak a székelység szemléletében volt nagyobb eltérés. Az idősebb nemzedékek tagjai nem tudtak szabadulni romantikus és felelőletes székely szemléletüktől. Állandóan „a minden székely nemes volt” csalárd elvét hangsúlyozták. Az ifjúság ellenben ezt semmiképpen sem tudta elfogadni. Állandóan, különösen

Bözödi György tanulmányai alapján, azt hangsúlyozták, hogy a XVI. században az az áldásos állapot, hogy minden székely szabad volt megszűnt s megjelentek azok a székelyek is, akik eladták magukat a földesurnak, habár több székely nemzetgyűlés büntette ezeket. Azonban előállott mégis a tény: a székely társadalom kötöttsége meglazult és kezdett bomladoxni, mire többen és többen kerültek jobbágy sorba. Így jött el 1848., mikor a magyarság, abban a tudatban, hogy a székelyek közt nincs jobbágy, nem adott földet a székely jobbágyoknak, mint ahogy tette a tót, a szerb s a román jobbágygal.

A nemzedékek gondolatvilágában ez volt a leglényegesebb eltérés. Azonban bizonyára nem jelent végzetes törést. A fiatal nemzedékre emellett teljesen jellemző állásfoglalása. Ez a nemzedék már nem túri a nagyhangú magunk álltatást. A realitást szereti. Szembe kíván mindig nézni a dolgokkal s sohase kívánja balkézrel megvakarni jobb füle tövét.

Talán ez volt az egyetlen kérdés, mely körül súlyos szellemi párharcok fejlődtek ki. Hogy a többi kérdésben milyen állásfoglalások voltak, annak ismertetésére helyünk túl kevés. Így nem tudunk annak vizsgálatába sem belebocsátkozni, hogy végeredményben mivel távoztak a vándorgyűlés tagjai. Ismételjük, a vándorgyűlés ideje túl rövid volt ahhoz, hogy ezt tisztán láthatnók. De a székelyudvarhelyi vándorgyűlés vitáinak szellemi erjedését, bizonyára felszínre fogja vetni: a tervezett sepsiszentgyörgyi vándorgyűlés.

A székely kongresszus jelentőségét abban látja Borszály S., hogy a székelység nem áll mindenkiktől elhagyatva, vezetők nélkül, létezik egy erkölcsi testület, melyet rendes költségvetés mellett állandósítani és tervszerű működését, egy központi iroda létesítésével Székelyudvarhelyen, a Rabombánok fészkeében biztosítani kell.

A székely kongresszus élő bizonyossága annak, hogy minket az elmúlt idők régi emlékei összetartásra kell, hogy ösztönözzenek.

A székely kongresszus van hivatva, a székely nemzeti gyűléseket pótolni (miután a négy székely vármegye nem létező pénzalapjaiból a székely vasutakat kiépíteni nem lehet: legalább a székely vasutak mikénti kiépítésének lehetőségéről kell tanácskoznunk!)

A székelység nagy részét, nem lévén közös nemzeti vagyon, mely felett vitatkozni lehetne, — nincs ami összetartsa!”

Máté Török Gyula gondolataiból! Micsoda tiszteletreméltó ellentéte ennek a most nem régen elhunyt kovásznai születésű vérbeli székely-atyánkfiamnak, Tamás Károlynak és társainak példája, akik Marosvásárhelyen életük kockázatát vállalva dolgoztak, esküvel megerősített fogadalom alapján, hogy az ügyünk jórafordulásával — amiben szentül hitték — egyik sem fogad el semmiféle jutalmat vagy elismerést!

Székelyföld kutatása

A kovásznai arzénos források üledékének vizsgálatáról írt alapvető értekezést Grassely Gyula. A vegyelemzéseken kívül szép képekben közli a lerakódások mikroszkópikus képét is. (Közlemények a szegedi Horthy M. Tud. Egyetem Ásvány Kőzettani Intézetéből. 1943. A kovásznai forrásüledékek analízise módosított Winkler-féle eljárással.)

A Székely Nemzeti Múzeum, az új téli szezonban értékes előadásokkal indította meg felvilágosító munkájának sorozatát. **László Gyula** dr. egyetemi tanár, a ma már világhírű műemlékévé vált Szent György szobrának alkotójáról, a Kolozsvári Testvérek néven ismert művészekről mutatta ki, hogy székelyek. (A szobor eredetije Prágában van, míg egy hű másolata Kolozsváron az Egyetemi Könyvtár előtt.) **Ferenczi Sándor** archeológus a székelyek eredetéről s egy másik alkalommal a Bálványosvár ásatásainak eredményéről tartott beszámolót.

Keresztöltés székely himzéseknek egy kiválogatott szép csoportját ismerteti 32 tábla színes képmelléklettel **Dajaszázné Dietz Vilma** és **Palotay Gertrud** a **Roska Márton** által szerkesztett EME Érem és Régiség-tárának / Közleményeiben (1943. III. k. 2. sz. 148—154.)

Ethnográfia — Népélet 1943. 2., 3—4. számaiban megjelentek. **Benedek—Vargyas**: Az istenesi székelyek betlehemes játéka (155—176 l.) **Faragó**: Ismeretlen Kriza-életrajzok (235—247 l.) **Faragó**: Kőműves Kelemenné c. ballada egy szövegváltozata (251 l.)

Az Ünneplő székelyek vallásos tárgyú néprajzi adatait adta ki tanítványai gyűjtésének összefoglalása gyanánt **Székely László** (Csíkszereda r. k. gimnázium). Egy másik kötete, mintegy folytatásképpen „Á hitat a falun” c. alatt jelent meg. Az érdekes témakör további folytatását várjuk!

Erdélyi Múzeum (Kolozsvár) 1943. 2. szám. **Borbély A.**: Erdélyi városok képeskönyve (közte Székelyudvarhely, Marosvásárhely, Csíkszereda képei is? 1736. évből.) — **Entz G.**: A középkori székely művészet kérdései. **György L.**: A Székelyföld kutatása (hozzászólásra igen alkalmas beállításban tárgyalja.) — **Kelemen L.**: **Orbán Balázs** levele a „Székelyföld leírása” ügyében. (Vajjon mikor kerül sor az **Orbán Balázs** levelezésének a kiadására?) — **Deák I.**: **Pálffy János** levelei **Kazinczy Gábor**hoz. (A 48-as események székely emlékirójának őszinte megnyilatkozásai után, kiegészítőül.) — 3—4. füzetének gazdag tartalmából ki kell emelnünk a minket közelebről érdeklő következő dolgozatokat. **Herepei J.**: Scholabeli állapotok **Apácai Kolozsvárra** jövetele előtt. — **László Gy.**: Erdély településtörténetének vázolata **Szent István** koráig. — **Ferenczi I.**: **Csikkarcfalvi régiségek**. — **Palotay-Szabó T. A.**: **Adatok a mezőségi magyar himzés ismeretéhez**. **Vita**: **Kőrösi Csoma Sándor** levele **Csorja Ferenc-**

hez. — Itt jelent meg, de külön füzetben is kiadta a Székely Nemzeti Múzeum, **József Dezsőnek** „A nyikómenti gyermek magakészítette játékszerei” c. művészi rajzokkal díszített dolgozatát, amely példája lehet, hasonló tárgyú néprajzi munkálatoknak.

Közlemények az EME Érem és Régiség-tárból III. 1. (1943.) vaskos kötetében **Roska M.** Az Erdélyi őskori festett agyagművesség c. képekkel gazdagított közleményében igen sok székelyföldi adatot sorol fel. (Alsócsernáton, Árapatak, Cófalva, Egerpatak, Erősd, Étfalva, Ilyefalva, Imecsfalva, Kisborosnyó, Komolló, Lécfalva, Lisznyó, Marosvásárhely, Málnás, Kézdiszentlélek, Oltszem, Réty, Sepsibükszád, Sepsiszentgyörgy, Tordai Hasadék, Várhegy), Kútban talált őskori balta (Gegesről, Maros-Torda vm.) — **Entz G.**: A székelyudvarhelyi római katolikus plébánia-templom művészettörténeti ismertetését közli. — **Fontos adatok** ezek a falu monografiák számára.

Székelykeresztúr története c. alatt vaskos kötetben (400 l.) jelent meg **Orbán János** r. kat. esperes több évtizedes munkásságának az eredménye. Alaposságával, részletességével sok új adatot hoz felszínre s mint az utóbbi évek nyitott szemű krónikása, forrásul szolgál a jövő számára. Mintha a székelykeresztúriak bűnbánatának lerovását látnók most utólag a nagy székely monografus, **Orbán Balázs** emlékének a kiengesztelésére. A kiadást **Elekes Domokos** dr., **Fazakas Miklós** dr. és **Jakab János** áldozatkészsége tették lehetővé.

Csikborzsova monografiáját írta meg és adta ki a falu szülöttje, **dr. Balogh Lajos** csíkszeredai ügyvéd. A 38 lapos, rajzmellékletes füzet példátadó módon foglalkozik ezzel a szerény kis faluval s főleg a történeti és néprajzi adatok közlésére tér ki bővebben. A nagy körültekintéssel s adatmentéssel összeállított munka láttára önkéntelenül felvetődik az a gondolat, hogy a falvainkból kiszármazott, sőt esetleg oda vissza is tértek közt még nem akadnának-e hasonló feldolgozó **Baloghok**, akik tudásuk, szorgalmukon kívül a szívüket is belevihetik ebbe a munkába?

A Székelyföld Flórája c. pótlékra hamar sor került ugyancsak **dr. b. Soó Rezsőtől** a már kiadott ismertetője után. (Megj. Magyar Flóraművek VI. Kolozsváron az Egyetemi Geobotanikai Múzeum kiadványaként. 1943.)

Háromszéki Oklevél-szöveggyék vaskos füzetben jelent meg az Erdélyi Tudományos Füzetek 163. sz. gyanánt. Az értékes és fáradságos munka **Cs. Bogáts Dénesnek** köszönhető (184 l.)

A madarakkal foglalkozókat felkérjük arra, hogy a szürke varjú s mogyorós szajkó költési idejét figyeljék meg s adataikat a Madártani Intézetnek (Budapest, II., Herman Ottó-út 15.) egy egyszerű levelezőlapon jelentésük be.

Dr. Tóth Béla: Tompa László élete és költészete. Udvarhely fiának, a székely sors vereselőjének 60. születésnapját ünnepelte a székely anyaváros. A költő előtt tisztelgett mindenki, aki szereti a tiszta irodalmat. Jól esett tapasztalnunk, hogy a székelység hűséges képviselőihez, megbecsüli munkásait, értékeli kiválóságait. Az ünnepségen dr. Tóth Béla székelyudvarhelyi kollégiumi tanár méltatta Tompa Lászlót, s rövid idő múlva előadását részletesebben kidolgozva könyv alakban ki is adta. Aki nem ismerte Tompa Lászlót e kis műből ízelítőt kaphat az ő nagy erejéről és nagyságáról, aki pedig már találkozott vele még jobban szívébe zárhatja a legnagyobb erdélyi lírikust. Különösen dicsérhető a szerző szerencsés meglátása, amelyet eddig kevés kritikusnál tapasztalhattunk, hogy úgy állítja elének Tompa Lászlót, mintha Ő maga beszélné el sorát, küzdelmeit verseim keresztül. Tóth Béla, mint a régi „névtelen jegyzők” ott ül az író mellett, figyeli az író lelkének rezdüléseit, halk szavát, könnyeit, mosolyát, aztán hűségesen és becsületesen beszámol élményeiről. Beleéli magát a költő hangulataiba és az átélés melegségével beszél róla. Önmagát teljesen háttérbe szorítja, hogy annál erőteljesebben láthassuk magát a költőt. Javára írható az idézetek gazdag tárháza is, amit hűséges jellemzésére előhoz. Az olvasó ízelítőt kap Tompa László egész munkásságából. S ha eddig nem hallott e nagy lírikusról, az idézetek elolvasása után vágyakozni fog, hogy Tompa Lászlót az összes alkotásain keresztül megismerje. Tóth Béla dolgozatának nyelvezete is értéket jelent. Nem nyájkodik, nem sokat beszél, a lényegest keresi. És amilyen egyszerűen ezt el lehet mondani, úgy mondja el. Ebben nagyon hasonlít ihletőjéhez. Azt írja egy helyen Tompa László nyelvezetéről: „Nyelvére feket vet, s röviden, a lényegesre egyszerűsítve, darabos, kurta szavakkal adja elő mondanivalóját.” Példa ez a kis könyv arra, hogy 21 oldallal is sokat, — egészen — lehet szolgálni a tiszta magyar irodalmat, amely mindenestől fogva becsületes, egyszerű, biztos és minden sorában értékes. **T. Ő.**

Németh Kálmán dr: Százezer szív sikolt. A székely sors hű képét mutatja be az új telep, bácsjózseffalvi plébános megjelent művében. Csángó testvéreink bukovinai életének és áttelepítésének leírása sokkal jobban reámutat évszázados bajainkra, mint a nagyképű sorsmentő memorandumok. Lehetetlen megindulás nélkül olvasnunk öntudatosított sorsközösségünk drága megnyilatkozásait. Az 520 oldalas könyv 200 képpel jelent meg s megrendelhető a Szerzőnél. (Ára 28 P.)

Kőrösi Csoma Sándor emlékét állítja elének példának leszármazottja Csoma Gyula, a marosvásárhelyi állami polgári iskolának most megjelent összefoglaló Évkönyvében. „A táj, a

nép s a századok teremő feszültségét lobbanította Isten emberi létre Benne, hogy felragyogjon tükrében fajtaértékünk: az elpusztíthatatlan szívósság, az elképzelhetetlen igénytelenség, a dönthetetlen elszántság, a megfélemlíthetetlenség, a kötelességvállalás, a szilárd akarat, a törhetetlen hit, az olthatatlan tudásszomj, a szárnyaló lélek, a szellemi emelkedettség, a testi és lelki elevenség, a természetesség és szerénység, a lelki nemesség, szívjótság és önfeláldozó hűség.” Irányt is mutat Kőrösi Csoma Sándor. Keletről jöttünk. Ha itt egy nemzet él, melv megtagadja Keletet, hogy kiszolgálja Nyugatot, vagy megtagadja Nyugatot, hogy kiszolgálja Keletet, s **ön maga helyett a más erejében bizik:** az a nemzet felmorzsolódik. Az évkönyv könyvtárfejlesztő tervei közt örömmel fedeztük fel a székely öntudatosságát. Székelyföldi iskolánk könyvtáraiban (egyebütt sem ártana!!) valóban a földünket, népünket ismertető műveknek s székely íróink munkái kellene elsősorban helyet foglalniuk.

Bodor Pétert, a székely ezermester történetét ismerteti egy jóízű kis regény keretében Gergelyffy Gábor. (Nemzeti Könyvtár 51. sz.)

A kézdivásárhelyi kaszinó 100 éve. Értékes kultúrképet mutat be az 1842—1942. időszakból a Kaszinó áldozatkészségéből megjelent több mint 100 oldalas könyv.

Nekünk való könyvek.

Szalay László: Barátunk és ellenségünk az állat. Bpest, 1943. a kir. magy. Egyetemi Nyomda kiadása a Könyvbarátok részére. A könyv írója a Nemzeti Múzeum Állattárában a százlábúak és atkák kiváló buvára. Népszerűen elmondja mindazt, amit az ember és állat közti kapcsolat hosszú évszázadok alatt gyümmöcsözött. A halászat, vadászat, háziasítás, az állati anyag, mint ipari termék és gyógyszer jut itt szóhoz. Fontos a mező- és erdőgazdaság hasznos és káros állatainak a seregszemléjét tartalmazó fejezet. **Figyelmébe ajánljuk e tekintetben a könyvet különösen erdő-munkával és erdőgazdasággal foglalkozó székely testvéreinknek!** Ezek után az állati ellenségeinkre kerül a sor. A képhez csatolt fényképek igen szépek (Rotarides Mihály erdélyi testvérünk és Kovács István felvételei). A rajzok is ujak. Készítőjük Kolosváry Gábor erdélyi testvérünk és Éless István kiváló festőművész.

Hörömpöly Miklós.

Bánya- és erdőmérnöki pályára lépni szándékozó székely ifjúságnak figyelmébe ajánljuk a soproni és az egykori selmeci diákéletet egy kedves történet keretében ábrázoló Tempus c. regényt, amely Ruzsinszky László avatott tollából és kiadásában jelent meg.

Lármafa

Ut- és vízmesteri iskolát a Székelyföldnek!

Amikor a hatalmas iremban megindult út-építési munkálatok megkezdődtek, akkor láttuk, hogy milyen kevés olyan szakemberünk van, akinek a tudására nemcsak a most folyó, hanem a későbbi kiegészítő munkálatoknál is szükségünk volna.

A fürdőtelepek és az azokhoz szóló bekapcsoló utak építése még ezeken felül is óriási megoldandó kérdést tartogat a jövőre. Ha mindezekhez odagondoljuk azt is, hogy ezek az építkezések igen gyakran ásványvizes forrásokkal s azok szivárgásaiavall telített, helyeken történnek, el lehet gondolni, hogy itt igazán a helyi, különleges viszonyokkal ismerős speciálista tudására van szükség. Tehát ide nemcsak olyan munkavezető útmesterekre van szükség, akik az utépítési elvekkel tisztában vannak, hanem ismerniök kell a mi székelyföldi viszonyainkkal járó különleges megoldandó feladatokat is. Erre a célra volna szükséges itt a Székelyföldön egy sajátos célkitűzésű szakemberképző intézetet felállítani, ahol az utakkal kapcsolatban a vízszolgáltatás eszközeinek a kiképzését is tanítani kellene, különös tekintettel az ásványvizes forrásaink különleges vegytermeszetéből következő foglalkásokra.

Rengeteg elrontott s a maga eredetiségéből kiforgatott értékes forrásunk hóhérolása a legjobb bizonyíték a szakképzett építővezető hiányának.

Ilyen munkások és munkavezetők nemcsak itt nálunk, hanem egyebütt sincsenek elegendő számban. Mivel a Székelyföld klasszikus hazája az ásványvizes forrásoknak, azok minden típusának, ezért volna szükséges, hogy a képzés is itt történjék, ahol gyakorlatra rengeteg alkalom kínálkozik!

De nemcsak ezen a téren van szükség vízügyi szakértőre, hanem a közegészségügyi viszonyaink alapját képező ivóvíz beszerzésnek is hallatlan nagy bajai vannak.

Rengeteg sok pénz dobódik ki a tervszerűtlen kísérletezésekkel. Ott, ahol nem is volna szabad kutakkal próbálkozni, mert a vízszerezés olyan uton bizonytalan, az állandó „hátha“ elvekkal rengeteg pénzt dobnak ki hiába. Viszont, ahol egyszerű vízszolgáltatást lehetne elérni, ott hozzáértő vállalkozó nem található.

Sok baj van a vízügygel kapcsolatban a víztelen falvak vízellátásával, az esőbarázdák kártételével s az alkalmas helyeknek vízárastással való korszerű értékesítésével.

Hálás munkát végezne a kormány, ha egy szakiskola felállításával a sok minden nyomorúságunkat csírájában gyógyítaná ki!

A Hangya Szövetkezeti Központ igazgatósága március hó 17-én tartott ülésén megállapította az intézet XLV. üzletévének mérlegét és üzleteredményét. A zárszámadás tanúsága szerint a Hangya újabb fejlődést mutat fel s ezzel a kisemberek érdeke fokozottabb védelemhez jutott. Az igazgatóság a szövetkezeti célok szemelött tartásával vásárlási visszatérítésre 5,061,359.53 pengőt (1942-ben 2,968.605.27 pengőt) fordított és ezenfelül különféle szövetkezeti, hazafias és kulturális célra egy millió pengőt juttatott. Így 100.000 pengőt adományozott a Hangya a Bernát István Szövetkezeti Nyugdíjintézetnek, a gr. Károlyi Sándor Szövetkezeti segélyalapnak 197.818.21 pengőt, a Magyar Hírlapírók Nyugdíjintézetének 5.000 P-öt.

Vitéz Kolosváry Borcsa Mihály a Sajtókamara elnöke államtitkári minőségében megbízatást kapott arra, hogy kormánybiztosi hatáskörrel a sajtóval kapcsolatos ügyek legfelsőbb intézését végezze. Kolosváry Borcsa, közéletünk erőteljes munkása hosszúfalusi származású, ahol a nagyapja pap volt s Orbán Baláznak megbecsülhetetlen munkatársa volt a csángóink monografiájának megírásánál.

A csiki magánjavak elnökévé dr. Kolumbán Józsefet választották meg. A hatalmas nagy értéket képviselő Magánjavak ügye végre kezd rendbe kerülni, hogy áldásos hivatását tovább folytathassa. Kolumbán Józseffel az ügy egész terjedelmével jól ismerős szakember kezébe került a vezetés.

Vesztéseink: Jodál Rezső lévita belkész Székelyudvarhelyen elhunyt. Nyolc évet töltött nyugatomban s még eranyi idő után is egykori hívei, tanítványai Süköböl télvizidején tömegesen jelentek meg utolsó útján. Emmél jellemzőbben egy faluvezető hatását nem is tudnók bemutatni. Az elszármazott embereink munkás és fajtát gyámkoló típusnak emberséges példája volt az etédi származású Szilágyi Béla min. tanácsos. Február 10-én hunyt el hosszas szenvedés után a Székelyföld és népének szerelmese. — Tamás Károly kovásznai születésű ny. polg. isk. igazgató 71 éves korában elhunyt Gödöllőn. Bámulatatos szervező s tudományos téren is nagy energiával dolgozó munkása volt a köznek. Az egykori marosvásárhelyi igazgatóra még mindig sokan emlékeznek — Dr. Peltzer Vilmos ny. vm. főjegyző 56 éves korában tragikus körülmények közt elhunyt Székelyudvarhelyen. Hálával őrizzük emlékét, mert a megszállítás néhez napjaiban zeneéletünknek vezérembere volt s hogy élni akarásunknak látható eredményét voltak, ahhoz fáradhatatlan munkásságával magymértékben hozzájárult. — Id. Pap István ny. tanító meghalt 83 éves korában Nagynyújtodon. A becsületes és szorgalmas tanügyi és közéleti munkásságnak volt példaképe. Családjában 39 tanító végzett hozzá hasonló nemzetmentő munkát!

Tudományos intézetek keresik a „SZÉKELYSÉG” I–X. évfolyamait!

Kérünk árajánlatot!

Hátrálékosaink szives figyelmébe!

Amint az átalakulási nehézségekkel járó átmeneti állapotokon túl leszünk, csekk befizetési lapokat mellékelünk s azokon feltüntetjük a hátrálékokat. Bevalljuk, hogy az eddig egy személyből álló szerkesztőség és kiadóhivatal volt az oka, hogy nem tájékoztatta — még az érdeklődőket sem — a fizetnivalójukról. Részletekben is elfogadjuk!

Ujjonnan belépő előfizetők a IV., IX., X., XI., XII., XIII. évfolyamokat kedvezményes áron kötetenként 2 P-ért szerezhetik be, amíg kis készletünk tart.

Székely szerzők és a Székelyfölddel foglalkozó munkákat bizományba elvállaljuk és hirdetjük! Egyelőre legfennebb 5—5 példány beküldését kérjük!

Székelyföldi lapjaink:

Napi lapok: Székely Nép Sepsiszentgyörgy. Székely Szó, Reggeli Ujság Marosvásárhely.

Heti hirlapok: Hétfői Székely Nép Sepsiszentgyörgy. Székely Ujság Kézdivásárhely. Hargita és Székely Közélet Székelyudvarhely. Csiki Lapok, Csiki Néplap Csikszereda. Gyergyó és Vidéke Gyergyószentmiklós.

Vármegyei hivatalos lap minden vármegyében van.

Folyóiratok: Erdélyi Fodrászlap, Erdélyi Jogiélet, Flekken (élclap), Szövetkezés Marosvásárhely.

Székelység Székelyudvarhely. — Székelykereszturi Unitárius Egyház Székelykeresztur.

Testvérlapunk a Szegeden (Csemegi-u. 4.) megjelenő Hargitaváralja és a Kolozsváron kiadott Erdélyi Szemle (Szentegyház-u. 3o.), valamint a Magyar Nép (Brassai-u. 7.)

Ekkora egyszeri hirdetés

10 P-be kerül!

Lapunk szellemével nem ellenkező hirdetéseket felveszünk.

Hirdetési díjak: egy oldal nyolcadrésziére egyszeri lekötés 10 P. Nagyobb hirdetésekre és többszöri közlésre nagy kedvezmények! — Kérjen árajánlatot!

Belépési felhívás

A Kolozsvári Magyar Diákok Szövetsége Székelyföldi Munkaközösségének kezdeményezésére Székelyudvarhelyen megalakult a „SZÉKELYSÉG“ Lap- és Könyvkiadó szövetkezet.

A székely egyetemi ifjúság tisztán látta, hogy a székelységnek, mely Magyarország egyik legerősebb népcsoportja, hatalmas megoldásra váró kérdései vannak. Azonban a székelységnek nincs egy az egész Székelyfölddel foglalkozó nemzetpolitikai szemléje. Ugyancsak hiányzik az a szerv is, mely székely írók és a Székelyfölddel foglalkozó munkák kiadásával intézményesen foglalkoznék.

Ezért a Szövetkezetünk megjelenteti „SZÉKELYSÉG“ című folyóiratát s anyagilag megerősödve a könyvkiadáshoz is hozzákezd, legéberebben ügyelve az ezekhez fűződő székely érdekekre.

Mikor T. C.-t Szövetkezetünk belépési nyilatkozatával felkeressük, kérjük, hogy a Székelyföld kérdései megoldásának legelemibb feltételét, a kérdések megvizsgálását támogassa azzal, hogy belépik Szövetkezetünk tagjai sorába és vállalkozásunkat üzletrészjegyzéssel segíti.

Az üzletrész névértéke 20 P., belépési díj 5 P. A lejegyezhető üzletrészek száma korlátlan. Szíveskedjék Szövetkezetünkől (Székelyudvarhely, Batthány-tér 29.) belépési nyilatkozatot kérni.

Előfizetéseket és szövetkezeti üzletrészeket a jelen pillanatban fennálló postai nehézségekre való tekintettel kérjük dr. Bokor Zoltán (Székelyudvarhely, Batthány-tér 29.) ügyvezető-igazgatónk címére küldeni.

Remélve, hogy T. C. érezve a felelősséget a székelység iránt s kérésünk teljesítését lelkiismereti kötelességének tartja, maradunk

Székelyudvarhely, 1944. március 4-én.

szövetkezeti üdvözléssel:

„SZÉKELYSÉG“

Lap- és Könyvkiadó Szövetkezet

SZÉKELYUDVARHELY

mint a Szövetség Központ tagja

dr. Váró György sk. dr. Bokor Zoltán sk.